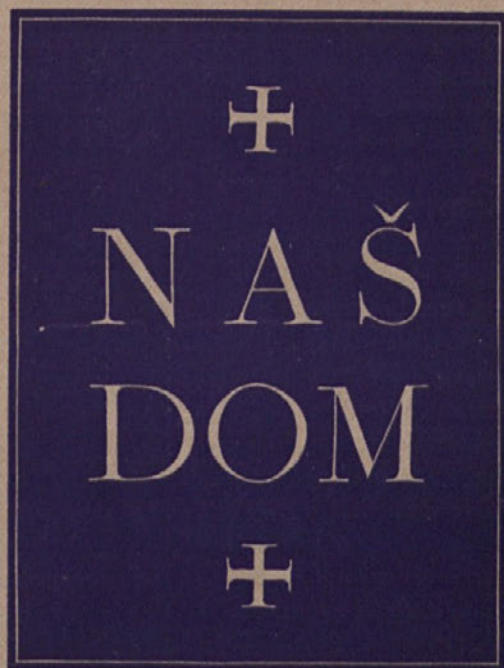

1432/1029
14

1 9 3 9

IV. Z V E Z E K

Izhaja četrtletno. Naročnina znaša letno 20 din. Posamezen zvezek je po 8 din. Številka poštnega čekovnega računa je 13.577.

Tiska in izdaja Tiskarna sv. Cirila v Mariboru; predstavlja jo Albin Hrovatin v Mariboru.

Urejuje dr. Fran Sušnik v Mariboru.

Naslov uprave ali uredništva: Maribor, Koroška cesta 5.

Vsebina četrtega zvezka:

Otto Michael-Ksaver Meško: Pohujšanje	433
Ivan Dornik: Molk (Pesem)	446
Ivan Dornik: Jesen (Pesem)	446
Beata Linzner: Vrani (Pesem)	446
France Zagradišnik: Iz naših dni	447
Stanko Janežič: Moje srce (Pesem)	450
France Filipič: Večerno sozvočje (Pesem)	451
Miha Vodeb: Jesen na planini (Pesem)	451
Miha Vodeb: Večerna (Pesem)	451
Stane Suhadolnik: Prerojenje (Pesem)	452
Stane Suhadolnik: December (Pesem)	452
Karel Starc: Jesenska pesem (Pesem)	452
France Filipič: Polnočnica (Pesem)	452
Jože Čakš: Zgodbe izpod Sv. Miklavža	453
Bogdan Pogačnik: Mimo kamnoseka (Pesem)	456
France Filipič: Legenda o cerkovniku	457
Stanko Janežič: Pesem dopolnjenja (Pesem)	460
Stane Suhadolnik: Od srca do srca (Pesem)	460
Martin Razus-Smolej: Tinče vošči za praznike	461
J. C. Hronsky-Smolej: Jurež kupuje koledar	462
Milo Urban-Smolej: Ljudje se vračajo v svoja gnezda	464
Jakob Ciglar: Zima (Pesem)	466
Stanko Modic: Lednik	467
Ivan Krampač: Življenje (Pesem)	467
France Filipič: Književni obzornik	468
France Modrinjak: Uganke	473
Kazalo	477
Ugankar kramlja	na ovoju

TA ZVEZEK JE UREDIL FRANCE FILIPIČ

Pohujšanje

Roman

Poslovenil Ksaver Meško

(Dalje)

Medtem je postajal vrhovskemu župniku obraz od dne do dne veselejši in prijaznejši. Ni zamudil nobene priložnosti, da ne bi svojim župljanom, tako mimogrede, kakor bi se bil pravkar domislil, govoril: »Moj Bog, ljudje božji, samo pomislite: V treh letih — v dveh in pol — v dveh letih — bomo imeli pri nas novo mašo!« Krajši in krajši so postajali ti roki.

»Da bom še jaz to doživell« se je spet veselil. »Nova maša v naših Vrheh! Kar pripravljati se bomo morali že začeti!« je prebrisano pristavil. In res: dve leti pred velikim dogodkom se je lotil prenovljenja cerkve. Vedi sam Bog, od kod je denar jemal. Celo profesorja veščaka je poklical iz mesta, da bi mu svetoval. In je podil s smejočim se obrazom od hiše do hiše in moledoval: »Tri in dvajset let sem zdaj župnik pri vas in nisem še nikoli prav prosjačil — pa se zdaj ne dam odpraviti z nekaj kronicami.«

V občinski seji je eden občinskih mož kar na lepem predlagal, naj bi popravili zid okoli pokopališča, ki da se že kar maje; saj bi se sicer nekega lepega dne mogli ubogi vrhovski rajni dol na cesto skotaliti. In ko si je oče župan, starega Križnika že drugi naslednik, neodločen drgnil brado in je drugi in še tretji dan postajal z zelo dvomečimi očmi pred pokopališkim zidom, kakor bi nameraval mrličje vprašati, bi mu li v resnici mogli zaigrati tako komedijo — oni bi si pač lahko dovolili kaj takega, ko pa njim plačevati ne bo treba — je nepričakovano treščil dol z visokega pokopališča nanj glas župnikov: »Glejte, oče župan, to življenje ljudi nevarno stezo sem gor na pokopališče boste morali do nove maše tako ali tako dati popraviti, da si gostje ne bi polomili nog in vratu, še preden bi sedli k slavnostnemu kosilu; pa bi kar oboje skupaj naredili, in hvalo, kako občina za vse skrbi, boste kar na lepem spravili vi.«

Tako mnogovrstne so bile poti, stezice in ovinki, po katerih je skušal vrhovski župnik spraviti v vas spet dobro voljo, v peščicah spočetka, v nahrbtnikih in — kdo ve — v kratkem morda na visoko naloženih vozovih.

Ali ni dovolj dolgo trajala tista brezsončna, tista strašna doba? Saj tako jih je svojim duhovnim sobratom večkrat imenoval, tista huda leta nikoli sitega, nikoli mirujočega spora. Pa so ga še pred kratkim spet tolašili: Tudi to gorje je rodilo vendar dobro, saj nima skoraj dvajset let v cerkvenih knjigah vpisanega ne enega nezakonskega poroda, ko jih imajo oni vsako leto nekoliko; jasno je, da vpliva pridiga življenja močneje ko vse govorjenje s prižnice. Vrhovski gospod se je pa le otožno smehljal: »Saj za božjo voljo ne nameravam nič slabega reči, pa vendar bi rajši vpisal vsako leto kakega nezakonskega otroka, kakor da bi moral še enkrat dvajset let brodirati po tem blatu sovraštva, hudobije in obrekovanja.«

Čas pa mu je preskrbel posebno vrsto zaveznikov; mladino!

Ni mu ostalo prikrito, kako so mu že ob prvih razgovorih v vaški gostilni, da bo Lenart postal duhovnik, mladi prikimavali najbolj preudarno in pritrjevalno.

Imeli so sicer mržnjo starih od prvih dni življenja v krvi in nikoli niso čuli nič drugega, kot da so Gorjakovi prava nesreča za vas in Lenart »pohujšanje«. In najsi so se, ko so odraščali, vneto po tem ravnali in niso nobenemu Gorjakovih prizanašali — vendar njih nasprotstvo ni bilo več isto kakor plameneče ali skriv-

no zagrizeno sovraštvo starih; bilo jim je le umetno vcepljeno, ne iz njih samih, iz njihovih nagnjenj vzkliko. In ko so dorastli in je Lenart, ki so mu bili vrstniki, prihajal le malokdaj v domačo vas, niso bili s srcem nič več prav pri nespravljivem sovraštvu starih zoper Gorjakove; nastala je le nekaka dolžnost, da je vsak hodil po stopinjah starih in se je opredelil za enega obeh skrivnih taborov, v katerem je bil pač oče, za ali zoper starega Križnika. Vaška občinska politika je, ne brez uspeha, to strankarstvo izkoriščala, in postala je za vse moške vaščane nekaka častna dolžnost, da so se pridružili eni obeh strank; pridružili so se, a ne s preveliko ognjevitostjo, le kakor so bili na primer pri gasilskem društvu.

In ko so dečki iz tistih časov bolj in bolj doraščali v krepke fante in deklince v jedra dekleta, se je dogodilo, da sta ta in ona čisto na skrivnem sklenila poseben mir. Niso več umevali, zakaj bi si naj kakor pred leti še kazali jezike ali bi s prisiljeno trmoglavostjo brez besed smukali drug mimo drugega, samo zaradi tega, ker se je pred sedemnajstimi, osemnajstimi, devetnajstimi, dvajsetimi leti Gorjakinja namerila na napačnega in se ta do danes ni zganil. Da, pripetilo se je celo, da je kak fant med štirimi očmi zagovarjal krivoversko misel, kako lepo in junaško je storila, da Lenartovega očeta, ki se je spozabil pač po nerodnosti, ni izročila besnosti vse vasi — Lenart pa naredi le zelo pametno, ako postane duhovnik. Tako ne bo nikomur v vasi več na poti, navrh bo pa nova maša lepa prilžnost, da se vaščani spravijo.

Glasno seveda kaj takega še niso govorili. Le več in več je bilo takih, ki so gojili skrivno, trdno upanje: naj le mine nova maša Gorjakovega, pa bo mogoče praznovati še kako zaroko in poroko. In ker se je to upanje tako skladalo z njihovimi željami, so se doma previdno in navidezno brez namena, pa vendar z neodnehljivo vztrajnostjo trudili, da bi zrahljali kamen za kamnom v zagrizenih predsodkih starih. Saj to so morali spoznati naposled tudi stari, da njihove hčere ne bodo mogle večno sedeti pri domačih skledah, in da si bodo morali dediči njih posestev vendar kdaj preskrbeti mlade gosposdinje.

Seveda, Križnikova fanta, ki sta prav tedaj, ko je imel njih oče tisto tožbo, začela misliti na ženitev, nista našla daleč naokoli nobene, ki bi si upala vzeti kakega Križnika. In tako si je Lovro dobil nevesto od nekod s polja spodaj, Miha, najmlajši, pa se je priženil — in sicer prav dobro in bogato, kakor se pač za Križnika spodobi — na lepo kmetijo v tretji fari. Toda že naslednji otroci, sinova Lovra, ki je ostal na domačiji, niso zagrizenosti staršev več tako upoštevali in se zaradi tiste nerodne tožbe dedekove niso z nikomer posebno prerekali ali celo pretepali. Dogodilo se je tudi malokdaj, da bi jim kak zaletel zalučal v obraz kako dvoumno opazko; in se pri tem tudi niso bolj razburjali, kakor je pač navada zahtevala.

Da, mladina je bila veliko upanje župnika, ki tudi ni opustil nobene prilike, da jim je o tem namignil, prav toliko, da je podražil njihovo častihlepje in ga niso trmoglavo odhlanjali, češ da se vtika v njih domače razmere.

In tako je smel vrhovski gospod upati in je upal tem trdneje, čim bolj se je bližal čas nove maše. Udajal se je celo upanju, da se bo tudi pri Gorjakovih vse nekako pomirilo in morda se celo uredilo, ko bo Magdalena mati duhovnikova. Za zdaj še res ni bilo prav nič razveseljivo pri njih doma, in župnik se je zavedal, da bi mogle tudi za spregled, ki ga je moral Lenart kot nezakonski otrok za mašniško posvečenje od svete stolice dobiti, prav zaradi razdrapanosti razmer v domači hiši nastati težave.

Lenart mu je res tudi pisal, da je očeta — Gorjaka je mislil — zaprosil, naj ga obišče, ker bi se rad o tem z njim pogovoril. In župnik je upal, ljubi Bog bo mogel že tudi težave glede človeškega dovoljenja odstraniti, ako si je že koga za

svojo službo izbral, navrh so bili cerkveni višji po njem o nenavadnih okoliščinah te zadeve že poučeni, da si je Gorjakinja s svojim trpljenjem čast duhovnikove matere pri Bogu pošteno zaslužila, Lenartu pa ni mogoče naprtiti divjanja njega, od katerega ni imel ničesar razen imena.

Mogoče, da, prav mogoče, da bo še Gorjaka srečala pamet, kadar se bo z Lenartom porazgovoril.

★

Ne dolgo za tem se je peljal Peter Gorjak v mesto.

Bila je nedelja v začetku septembra. Peter je stopal v rosnem jutru peš dol v trg, od koder bi ga naj popeljal vlak po ozkotirni progi do glavne proge, kjer je postaja za velike vlake, ki prihajajo od daleč in daleč odhajajo ter tako te kraje vežejo z mestom.

Ko je vlak počasi pa z velikim ropotom drdral iz postaje, je Gorjak ravno še zagledal moža, ki je izstopal iz pravkar prišlega vlaka. Tega bi moral vendar poznati! Kar se je mož ozrl za odhajajočim vlakom, in zdaj si je bil Peter na jasnem: Križnikov doktor! A tako star že? Saj mora biti vendar precej let mlajši od njega. Bil je vendar šele kakih dvajset let in je še iz šol prihajal domov, ko se je pripetilo tisto z Magdaleno. In spominja se še prav dobro: tedaj, tistega popoldne, ko je prišel stari Križnik z mladim gospodom študentom med velikim hruščem in smehom v vaško gostilno — tedaj se je začelo njegovo gorje. In zdaj je tudi ta že čez polovico življenja, ima tako čudno brado in se zdi ves tak, kakor da doma nima prave ženske. Znanega mu ni bilo o njem nič. A mu je kar po volji, ako tudi Križnikovi sinovi ne plavajo v sami sreči in gloriiji. Toda tako star...!

Peter je gledal skoz okno. Lepi gozdi so bili, ki je peljal vlak skoz nje, krasne, sončne, poletno brsteče mlade bukve, ta lepša kot ona. Njih blesteče zelenje se je lesketalo v oknih mimo drdrajočega vlaka, in če se je kdo nagnil prav blizu k steklu, je videl svoj lastni obraz. Gorjakov obraz je bil ves pepelnat ob mimo hitečem ozadju samega temnega zelenja.

Koliko let pa je prav za prav starejši od Križnikovega doktorja, da se zdi že tako postaran? Napeto je strmel Peter zdaj v nemirno se sem in tja gugajočo podobo svojega obličja. Brada mu je bila ščetinasta in bodeča in nepridirljiva kakor kompinskičnj gromovje, lasje so mu lepili osiveli in redki ob čelu, od potu vlažnem. A očem se je začudil: saj jih je treba resnično iskati, tako globoko so se mu skrile v temne jamice, in še njemu se je zazdelo, kakor bi bile na preži. Ob nosnicah in okoli ust pa mu je mahedrala koža, kakor bi le slabotno visela na kosteh in bi bila vsa brez moči, da bi jo komaj komaj napel v kako sramotilno režanje. Pa bo skoraj petdeset...

Za vraga! Kmet vendar ne utegne v ogledalo zijati in se cifrariti! Kmet mora garati! — Je on garal? — Podoba v oknu se mu je rogala: »Pa ni bilo še v njegovega priletnega očeta mrtvem obličju več napete moči ko v njegovem živem?« »Kje si raztrosil svojo moč, Peter Gorjak?« so drdrala kolesa. Razburiti se je hotel: »Moja žena...« Toda lastni obraz mu je neusmiljeno sijal nasproti. »V gostilnah si jo zapravljal, Peter Gorjak, v žganju!« »Kadar bom jaz petdeset,« se je bahal v mladih letih, »kadar bom jaz petdeset, bom med najboljšimi posestniki, z dvanajstimi repi goved v hlevu in dvema konjema!« In zdaj... zdaj bo skoraj petdeset...

»Ženska!« je zaškripal z zobmi. Toda njegovo mlahavo obličje, ob tresenju vlaka se neprestano kakor v vetru plahetajoče cunje sem in tja gugajoče, se mu je režalo iz ogledala okna nasproti in se mu rogalo: »Pa si se po ženski dal izrvati iz tal, Peter Gorjak? Ti s svojimi mogočnimi načrti? Ti s svojim do neba se vzpenjajočim ponosom? Ti s svojo bahavo močjo? Pa ni ta, ki se zdaj k njemu

pelješ, pokazal več moči kakor ti, in je vendar rasel med kamenjem tvojega zakrknjenega srca? Pa ni žena doma dan za dnem kazala več moči kakor ti, ko se je spet in spet dvigala, ko si jo v tla teptal in jo s pestmi obdeloval... pa ti je vendar vzgojila otroke, koristnejše za življenje ko ti! Vstani zdaj, ti junak, in se pokaži! Kaj si garal? Pijančeval si, ko je žena kosila kakor kak hlapec! Pijan si spal, ko so morali tvoji otroci namesto tebe na polje. Imel si pa dovolj moči, da si jih pretepal, ako niso mogli s svojimi rokami vzdržati, kjer bi bilo treba dvojih moških rok. In zdaj se bližaš petdesetim!« Peter je zapičil oči v svoj obraz v ogledalu. »Ne!« se je ustavljal. »Še druge poteze mora imeti, ne samo teh! Ne samo teh! Še druge!« Toda obraz se mu je oddaljeval in izginił...

Vlak se je izvil iz mračne gozdne soteske, spustil se na prostrano polje, nad katerim se je pnelo jasno, neskončno nebo. Prezirljivo je Peter pljunil na okno. To je zasmehljivo zašklepetalo. Vlak je obstal.

Ta Peter Gorjak, ki je s težavo plezal v brzovlak, je bil drug kot oni, ki je vstopil pred eno uro v težko sopečni vlak na stranski progí: stavec je bil.

Prav narobe je bilo zdaj; Nekdaj je postajal Lenart Gorjak na hribu za vrhovskim smrekovim gozdom in je pošiljal svoje misli k tistemu robu na obzorju, ki je bil njegovega sveta začetek in konec; zdaj je postajal ob oknu svoje sobice v bogoslovju in ako se je ozrl proti zapadu, je zagledal na zameglenem obzorju spet rob, tako sinj, tako siv, kakor je bil njegov nekdanji, in je vedel: Tam gori je domača vas. Tam gori je mati. Tam gori je skrivnost njegovega življenja. Koliko želja je govoril tja v tisti rob; zjutraj, ko ga je videl dvigajočega se iz ščemeče luči ali iz mlečnih megla; zvečer, kadar ga je gledal tonečega v globoke sence; poldnevi, ko ga je na vsem lepem napadlo: Je li zdaj mati žalostna? Ali misli zdaj nanj? Ali drhti zdaj pod udarci? Zmerom še pod udarci, dvajset let že?... In danes ga oče obišče! Zdaj zdaj bo že na postaji. Lenart si je v duhu oživljal moža, ki se bo moral danes z njim resno porazgovoriti. V črni prazniški obleki bo prišel, s suknjo, ki jo ima še od poroke. Kolikokrat je videl očeta, kako je prihajal v ti prazniški obleki opit domov. Lenart se ni mogel ubraniti, da je zmerom gledal očeta pred seboj v nekaki zabrisani podobi pijanega. Dobro, da ga bo danes videl živega. Morda bo to nekoliko omililo njegovo zagrenjenost.

Res, on, Lenart, je trpel ob surovosti očetovi mnogo manj kakor drugi, najsi marsikak udarec, ki je, zdelo se je, planil iz pohotno se smejočih oči očetovih, še danes čuti skoraj otipljivo skeleče na licih, ako se spomni nanje. Želel je pa, da bi bil ta mož večkrat udaril rajši njega, kakor da je tepel mater — jo še pretepa, kakor mu sporočajo.

Kadar je bil tiste tedne počitnic doma, je bil Peter Gorjak nenavadno miren, potrť, kakor bi ga bilo boleče sram. Najmlajša sestra in brat sta mu večkrat prigovarjala: »Ostani še, Lenart, da bodo oče še mirovali.« Toda glasovi, ki so tako prosili, so bili nasičeni s prikrito mržnjo, ki je govorila: »Tebi je dobro! Ti ne veš, kako je, kadar ti odideš.«

Lenart si je skušal poklicati pred oči obraze bratov in sester, kakršne je videl, ko je bil zadnjič med njimi.

Vencel, le eno leto mlajši od njega, ima prežeče iskre Petra Gorjaka v očeh: vsakokrat, kadar je oče tako razsajal in pretepal, je imel te plapolajoče, kakor večša nemirne oči. In tanke, neusmiljene ustnice ima brat, se je zdelo Lenartu. Še je nosil s seboj ranjajoči zasmeh teh smehljajočih se ustnic, kako so ga pozdravljale, mnogo let že tako: »Torej si spret prišel, véliki gospod brat!« — »Pa spet odhajaš, véliki gospod brat!« Teh oči in tega glasu ni mogoče pozabiti.

Da se Notburga, osemnajst let ji je zdaj, drži Vencla kakor veja debela, Lenart čisto dobro umeva. Saj je bil Vencel, da je le šoli odrastel, pravi gospodar v hiši. Mati ni bila v gospodarstvu nikoli kaj drugega kot dekla, prva dekla morda, kadar ni bilo Gorjaka doma. Zapovedovala je nekako tako: »Danes bi bilo treba še to narediti in jutri to!« Ali: »To moramo še tudi opraviti!« In so te besede zado-stovale, da so spravile vseh pet otrok pokoncu. Toda že petnajstletni Vencel je delo delil in ga tako razdeljeval: »Jaz bom naredil to . . . drugo bo naredila Bur-gica . . .« in: Ali bi naredili to vi, mati?« In oče? Njegovo kričanje so pač nekako sprejemali, ako se mu niso mogli ogniti; večinoma je, kadar je bil doma, svoje delo opravljal, kakor ne bi spadal k domu in otroci ne k njemu. Tako je pripozna-vala Notburga Vencla pač za gospodarja in mu je postala dobra pomočnica. Mlaj-šima ni bila prizanesljiva mati in z nobenim njiju tako materinska kakor z ma-terjo. Proti Lenartu pa se je vedla kakor proti tujcu, ki je prišel na obiske, nekako kakor proti doktorju iz doline. Tudi kadar je poleti pomagal pri žetvi kakor Ven-cel, ga je gledala s svojimi velikimi, okroglimi, jasno rjavimi očmi v širokem kostenen obrazu vedno v nekaki zadregi, in ako ji je kaj pomagal, mu je rekla: »Lepa hvala!« Teга Venclu ni nikoli storila. Tudi materi ni tega nikdar rekla, samo Lenartu.

Mlajša dva: Marta, ki se je zdela ob svojih sedemnajstih letih s tistim večno jokavim obrazom kakor šele štirinajstletna, in Jakob, sicer velik, a suh kakor prekla — saj jima Magdalena, ko ju je pod srcem nosila, ni imela že ničesar dati — sta zrla na Lenarta sicer z nekakim občudovanjem, toda za tem se je skrivalo vprašanje, nikoli izgovorjeno, ker so se vsi odgovora bali: »Zakaj si pripravil to nesrečo na nas, da nas nihče ne mara?«

Da, to je bilo, kar je Lenart boleče občutil: nanj zvrčajo krivdo za nesrečo vse družine. Vedo seveda že davno, kar ve vsa vas. Toda kako bi mogli dolžiti mater? Niti v skrivnih koticah srca bi ne mogli tega, ko so pa mučeništvo te žene sprejemali v se, odkar so čutili in mislili. Trpljenje te matere, ki so mu bili otroci priče, jo je delalo nedotakljivo vsaj za obtožbe njih, ki jih je bila rodila. In dalje — njih vse je vendar družila istega očeta kri. Toda on, on? Ali ni na-ravno, da imajo njega, ki niti ni z njimi odraščal, ki ni niti vsa leta z njimi trplje-nja delil, njega, vsiljenca, za kamen spotike? Ne spada li tudi to k prekletstvu njegovega spočetja? — O, otipljivo, dasi proti volji so mu dali čutiti; ne štejejo ga za svojega, nima deleža z njimi; niti k svojim težavam ga niso pritegovali. In kaj vedo oni o njegovih stiskah? Toda njegova usoda je taka, zato jim ne sme zameriti. Brat jim je navzlic temu. In kar namerava zdaj storiti za mater, bo storil tudi zanje.

V tisti uri, ko je Gorjak okorno stopal po tlaku mestnih ulic, je zavil Križ-nikov najstarejši, doktor, po cesti med vrhovske hiše; otrese se je za nekaj dni dela in je hotel spet videti domačo vas, očeta in brata — in to je bila prav za prav skrivna moč, ki ga je prignala domov: nekaj dni je hotel imeti otroke okrog sebe, bratove otroke, ker jih on ni imel.

Na cesti med Lesičnikom in Gorjakom je stala gruča polodraslih v živahnem pogovoru. Kar je priropotal za doktorjevim hrbtom voz. Gnana po grgrajoče kri-ččem glasu voznikovem, splašena po biču, žvižgajočem jima nad glavama, sta divjala konja v vas. Križnik je skočil v stran, stisnil se k ograji. Je li voznik pijan ali zblaznel, da vozi kakor sam hudobec? Trop kokoši je sfrfotal pred konji visoko v zrak in se razletel; prestrašenost je kričala iz njih, prestrašenost in groza. Na vse strani je videl doktor bežati ljudi. Vreščeče je planil neki glas v

višino in utihnil. Eden konj se je visoko vzpel. Preklinjajoč je splezal mož z voza, udaril po konjih, potegnil jih v stran.

Doktor se je zagnal proti gruči. S krvjo obrito je ležalo ob kopitih vznemirjenih konj dekle, otrok še napol. Dvignil jo je s tal, obšnil moža v obraz; ta je blebetal nerazumljive kletvice, oči je imel steklene, oči pijanca. Vrhovski obraz ni bil. Iz hiš so hiteli ljudje. Bledi od strahu so se prerivali proti doktorju polodrasli. »Marta! Marta!« je zatožil nekdo z jokavim glasom. Vznemirjeno šepetanje se je zaslüşalo iz ozadja: »Marta! Marta je!«

Mati Lesičnica je bila prva pred zdravnikom.

»Glej, glej, to je pa Križnikov!« se je zavzela. Da, očeta da bi rad obiskal, je odvrnil kratko; toda zdaj mora najprej pomagati temu otroku; čigav da je?

»Naša je!« je odgovoril odločen glas; bila je Notburga, ki je bila prihitela iz hiše. Zdaj jo je spoznala tudi Lesičnica: »Jezus, Marija! Gorjakova Marta je!« je vzkliknila.

Zelo bled je bil doktor, ko je, v naročju držeč krvaveče dekle, stopal za Notburgo in Jakobom h Gorjakovim. Mlada sta klicala mater. Po hodniku je prišla suha, kostena, izmozgana starka. Od zunaj, vstopivšemu zdravniku za hrbtom, so se gnetli v vežo otroci in so z razburjenimi glasovi kričali proti Magdaleni novico o nesreči. Že je stala pred zdravnikom.

»Moram dekletu pomagati, Gorjakinja,« je iztisnil. Bilo je, kakor bi se opravičeval.

Ženska je gledala moža, ki je držal njenega otroka, kakor za žrtev določene, na rokah, z rumenimi, otrplimi, motnimi očmi, kakor da ji prinaša on svojo žrtev.

»Slučajno sem prišel zraven,« je pojasnjeval kakor brez moči; a mu je takoj postal glas odločen: »Tako moramo otroku pomagati. Zdravnik sem, kakor veste, Gorjakinja.«

Povesila je glavo. V obrazu ni bilo videti nikakega odseva njenih srčnih čustev. Ukazala je otrokom, naj gredo, poslala Jakoba, naj poišče Vencla, Notburgo po vodo v kuhinjo in je stopala pred zdravnikom po stopnicah v podstrežje. Samo z gibom glave ga je povabila, naj ji sledi.

Gori je bila že pred vrati sobice, kjer sta spali dekleti, kar je postala, preudarjala, in šla dalje proti svoji in moževi spalnici. Brez besed je odgrnila moževo posteljo — in zdaj, ko je zdravnik položil nezavestno dekletce v posteljo, je planil iz nje suh jok. Nagnila je obraz čez nakaženi obraz otrokov in je prosila zlomljeno, po večkratnem započetku: »Naredi... naredi... dobro naredi, Križnik!«

Lenart je sedel Gorjaku nasproti. Vse si je bil lepo določil, kako bo začel, prešel potem na bolj kočljive stavke, kako mu bo odgovarjal, ako se bo branil. Vedel je, kako ga bo rotil... Zdaj mu je bilo jasno samo, da sedi pred njim strt mož. V trenutkih, ko sta se v naglici pozdravila, ko ga je vprašal, kako kaj doma, ko ga je predstavil svojim predstojnikom, mu hišo, dvorane, kapelico, svojo sobo razkazal, so se mu misli, ne, več ko misli, se mu je njegova zbujujoča se duhovniška vest pritipala v dušo tega moža; skušal se je zamisliti v njo, v njen strašni padec iz donebesne sreče v brezna prevarjenosti, v njene razjedajoče dvome, v njeno zagrizeno iskanje pravega krivca, v njeno budočo se, rastočo, neusmiljeno maščevalnost, v njeno trdost in okrutnost, in zdaj, ko je sedel ugaslemu obrazu tega moža nasproti, je mogel brati za potezami zagrenjenosti in zaničevanja prvič nekaj drugega, kar ga je vsega pretreslo: s koreninami izrvano, izgrešeno, izkazano, v tisočernih bolečinah brez odpočitka okrog blodečo ljubezen bednega moža;

celo zaničevanje, ki mu je bilo v obraz vklesano, je zdaj jasno spoznal samo kot obrambo človeka zoper samega sebe, da ni samega sebe zaničeval, saj se je Peter Gorjak proti temu mogel zdržati samo s tem, da se je zatekel k igri kaznujočega sodnika, sodečega mogočnega.

Vsa vzvišenost je v Lenartu splahnela, ko je gledal pred seboj moža, ki mu je nameraval postati sodnik. Čutil je, kako bo moral v ti uri prestati preizkušnjo, je li njegova duša dovolj velika, da bo smel postati duhovnik, smel vzeti nase skrb za duše; zaslužil je, da nič drugega ne more raztrgati verig kakega zadolženja kakor sočutna ljubezen z grešnikom, ljubezen, ki mora biti tako močna, da celo jezo naredi modro in polno plodnosti. In preden ga je učil to kak učitelj, mu je povedalo doživetje tega trenutka: »Edino ta ima pravico, posluževati se orožja resnice, kdor ga hoče rabiti in ga rabi z močjo prave ljubezni.«

»Oče,« je začel, »oče, mnogo sem razmišljal in prosil bi vas, da bi smel nekaj tega, o čemer sem razmišljal, še enkrat z vami premisliti. Mnogokrat sem vam v srcu delal krivico. Čutil sem se brez očeta, ker sem vedel, da me tisti, ki je moj oče, poznati noče, in ker sem mislil, da me nočete tudi vi ali me hočete samo za svoje maščevanje. Zdaj spoznavam, da ste mi bili oče že s tem, da me niste zavrgli. Razumem, da me ljubiti niste mogli, toda zredili me ste, in za to se vam zahvaljujem.«

»Tvoja mati je storila to,« je branil Peter Gorjak. Naslanjal se je v roke, nad kolena nagnjen, in je nepremično strmel v tla. »Meni se nimaš za nič zahvaljevati.«

Lenart je oživel iz svoje zadrege. »Pač, zahvaliti se vam moram,« je povzel, »da niste branili, kar so mi drugi storili. Toda ker ste tako pošteni do mene in do sebe, da moje zahvale ne marate, vas prosim, da mi dovolite neko prošnjo. Ne spominjam se, da bi vas bil kdaj česa prosil, danes prosim.«

»Govori!« je dejal Peter Gorjak.

»Prosim vas, oče, ne uničite si večnosti, kakor ste si uničili življenje.« Nedorodčen je postajal glas mladega bogoslovca. »Ne morem pristopiti z mirno vestjo k oltarju Gospodovemu, ako vas tega ne bi prej prosil; saj niti ne vem, me li bodo pustili pristopiti k oltarju, ako mi te prošnje ne izpolnite.« In še tiho, poln čutnega sramu: »Meni dajejo namreč krivdo za vaše zmote, oče! — Ne vem, ste se li kdaj zavedali, da ste pred Bogom odgovorni za nas, za mater, zame, za svoje otroke, jaz pa vem, da bom duhovnik odgovoren za vas in za naše vse.«

»Govori!« je dejal Peter Gorjak.

»Nikar ne mislite, oče, da nisem videl in nisem — tudi kadar sem bil daleč od vas — vsak dan vedel, kako mater kaznujete. Ne vem, so li kaj krivi ali ne. So ljudje, ki so mi prisegli, da niso krivi... Toda to vem, oče, ako so kdaj v življenju kaj zakrivali, ste jim vi prisodili pokoro, ki njih krivdo do neba presega.« Lenart se je trudil, da bi govoril tiše in tiše, da ga ne bi premagala razburjenost. Ko je zdaj prenehal in si oddihaval, je Gorjak vstal, šel k velikemu oknu v ozadju sobe, položil roke na zapah okna in čelo pritisnil na roke.

»Govori!« je ponovil.

»Enega pa ne vem, oče,« je nadaljeval Lenart, »o tem se morate zdaj vi sami vprašati: Ako je bilo na moji materi kdaj kako zagrešenje, ni li to zagrešenje postalo zelo majhno ob vašem, oče?« Stopil je za Petra Gorjaka: »Oče!« je rekel, »oče! Ne mislim zdaj samo na to, kar ste prizadejali moji materi v dolgih dvaindvajsetih letih — z nobeno živino niste delalo kakor z njo. Ne mislim samo na to, da boste mojima bratoma in sestrama dali v roke manj, kakor ste vi dobili od svojega očeta; in ako tega še kje kaj je — Bog ve, oče, ni vaša zasluga, da še je; ampak mati so z zadnjimi močmi svojega telesa svojim otrokom in ti sami so si s svojimi, še nedoraslimi rokami rešili, kar bi vi pustili propasti. Pa tudi samo na

to ne mislim. Mislim na stotero in stotero sovraštvo, ki ga nikoli ne bi moglo biti brez vašega sovraštva. Eden si je naprtil krivdo na dušo, a koliko stotero ste jih vi, oče, kaznovali? — Glejte, zaradi tega sem vas prosil: Ne uničite si večnosti! Saj nas je sam Bog posvaril s svojimi besedami: „Ne sodite, da ne boste sojeni!“ Roteče je povzdignil mladenič proseči glas: »Da ne boste sojeni, oče!«

Ves strt je zvenel glas Petra Gorjaka: »Naložil sem si, da te bom poslušal. Govoril!«

Lenart je trudno klonil. Misli je, da bo videl moža, ki bo vzkipel v mogočnem odporu — pa je videl pred seboj človeka, samo usmiljenja vrednega in velike, odpuščajoče ljubezni potrebnega. Položil je obe roki Gorjaku na rame: »Oče, prosil sem vas, da bi smel svoje misli misliti z vami. Zdaj vas prosim, razodenite vi meni svoje.«

Petru so zdrknile roke z zapaha, a obrnil se ni. »Ko si ... bil ... še tako ... majhen,« je šepetal in je naslonil nemirno desnico na široko, nizko polico okna, »ko si bil ti še tako majhen, sem imel to že v sebi, kar mi zdaj z besedami praviš. Nisem pa vedel, da so« — mučil se je — »da so ... za take reči ... tudi besede.«

Trdo se je obrnil mož, pograbil mladeniča za rame: »Ali veš, da sem s e b e v obraz bil, kadar sem tepel vas? Da sem pobil s e b e na tla, kadarkoli sem imel mater pod pestmi? Da sem sebe, samega sebe valjal po blatu, kadar sem delal to z drugimi? Da sem sebe opljuval ...« Glas se mu je zlomil.

Vročje je zaplalo Lenartu v oči, ko se mu je iztrgalo: »Oče, ne zaničujem vas! Ne, ne zaničujem vas! A čujte oče, tudi sami sebe ne smete zaničevati! Nimate pravice, da bi se poniževali pod žival! Človek morate ostati, oče! Dovolj je še, kar morete biti: gospodar, oče, mož!«

»Vse to — vse to je bilo.«

Lenart ni umeval. Strah je planil iz njega, zadržana grenkost, stiska brez rešitve. So li res vsa pota do srca tega moža zasuta? Nikakega zavetišča ni našel več v sebi, edino že obtožbo:

»Torej se boste vrnili domov in dalje uničevali oče?« Bila so to vprašanja polna groze in polna brezdhanje obupnosti: »Ne boste prenehali z mučenjem, ne prenehali, da uničite sami sebe in nas vse? In upate vzeti nase krivdo, oče, da bi ti, ki jih mučite, dvignili v svojem obupu roko, dvignili pest zoper vas? — Mene, oče, mene so imenovali pohujšanje, samo imenovali! Vi pa, oče, hočete to biti?«

Odklonilno je Peter Gorjak odkimal z glavo. »Gorjaka se ni treba nikomur več bati. Gorjaka ni več, odkar ...« — ni končal stavka — »... ni ga več!« In je presekal, ko je mladi hotel ugovarjati: »Tiho biti, samo tiho še hočem biti,« je rekel žalostno, »prepozno je, da bi znova začel, prepozno. Moliti moraš zame, fant, mnogo moraš moliti zame!«

Lenart je sešel po Gorjakovi roki. Za utrip srca se je zdrznil, ko je začutil ob pritisku svoje njeno vlažno velost in nemir njenih prstov; pa je potlačil v srce se plazečo ogabnost in se je vsega predal valovanju, ki je čez njega zaplalo: pridobiti, priboriti si mora to dušo, zdaj v njegove roke položeno, iztrgati jo obupnosti, v katero se kani pogrezniti.

»Ne prepozno, oče, ni prepozno!« je moledoval. »Nikoli ni prepozno, dokler še živimo. O, niste še starec in ne smete se sami takega delati! Lahko boste popravili, vse popravili, verjemite mi! Ne meni, oče, meni nimate nič popravljati, a drugim, onim drugim.«

Lenart v svoji navdušenosti ni mogel več trezno premišljati in ni slutil, kako Peter Gorjak čuti, da se mu ponosna podoba maščevalca, ki si jo je o sebi postavil, v tem trenutku v prah in ničevost ruši.

Mladi bogoslovec, ves vzvalovan po vznemirjenju nepričakovano čez njega se zgrinjajoče ljubezni, ki je bila hkrati boleča ljubezen končno si priborjenega srca očetovega in razpaljene ljubezni do božjega poslanstva, da se bo moral boriti za duše, tudi ne bi mogel jasno povedati, kaj je prav za prav pričakoval, ko je od tega strtega moža zahteval, naj bi popravil. Vedel je samo: Ljubezen hoče oživiti, kjer je bila mrznja, dobro hoče povzročiti, kjer se je vgnézdilo hudo, in čez vse to — eno dušo, očetovo dušo, hoče ponesti pred Boga kot prvi plen v svojem duhovniškem poklicu. Zakaj njegova razžarela gorečnost se ni marala zadovoljiti s tem, da bi bil orodje božje, v enem zagonu je hotel zavojevati, kar si Bog pritega desetletja. Nič ni vedel o tisti večni Modrosti, ki izvoli tudi zadolženje za svoje milosti orodje in slabost za svojega usmiljenja sredstvo. Premagati je hotel skesanost človeškega srca, pa ni slutil, da je skrušenost največja od Boga podeljena rodovitnost.

»Oče!« je znova prosil, in zdelo se mu je, da bo nekako popravil, kar ga je težilo, ako pred vsega presunjenega moža poklekne. »Oče, ne smete se ustaviti na poti, izmučeni po tem življenju, polnem sovraštva. Teга ne smete, še je življenje pred vami, oče, Bog ve, koliko let še. Kot skopuh si pridobivajte z njimi zaklade. Glejte, oče, kadar ste se opotekali iz pijanosti v pijanost, nezmožni, prijti z močno roko za kako sekuro, so nas otroke mati večkrat poklicali in nam, da se ne bi podoba sramotnega očeta ukoreninila v naših dušah, pravili ob takih časih, kako odličnega očeta imamo, in njihov obraz je postal lep ob takem govorjenju. O neznatnih začetkih so nam pripovedovali, iz katerih so se morali dvigati dedek, ki so bili najprej najemnik, potem posestnik, majhen kočar, polagoma premožnejši, od koz so se prerinili do goveje živine, in vse to so dedek zmogli samo, ker ste jim vi, oče, tako krepko pomagali. In kako ste se lotili po očetovi smrti vi gospodarstva, so nam razlagali, še nedorasel fant pa že kar pravi kmet, in kako ste postavili v hlev prvega konja in sta z materjo gospodarila, in so nam živo kazali, kako mogočne načrte imate, da bi s pomočjo nas otrok dvignili posestvo do veličine, da bi mi kdaj veljali v vasi toliko kakor Lesičniki, Blatniki in Križniki in vsi ti mogočni kmetje v vasi. Vse to so nam pripovedovali in si niso samo enkrat pomagali pri tem s pobožno izmišljotino. In najsi se je naš ponos na vas ob vsem hudem tistih let posušil — eno nam je ostalo in to vam prinašam danes, oče: da poznamo vašo moč, poznamo vaše zmožnosti, ako le hočete. Hoteti, oče, hoteti! Zdramite jo, to svojo moč, v življenje jo pokličite, kar potegnite za seboj brata in sestri in dokažite — zdaj vsaj — da so mati govorili resnico, ko so vas tako povzdigovali. In za to, oče, za to bova molila!«

Peter Gorjak je imel resnično solzne oči. Kako dolgo je že od teга, da je imel kdo tako vero vanj? In kako dolgo, da mu je plamenela naproti taka zaupajoča ljubezen? In ta, ki mu jo daje, ko je od pomanjkanja že skoraj umiral, ni njegove krvi! Je pa meso od mesa in kri od krvi Magdalene in nosi v srcu svoje matere poteptano ljubezen do njega, vso še v mladostnem ognju gorečo. — Tako, tako ga je nekđaj, nekđaj ljubila Magdalena. O, še s tem otrokom pod srcem ga je morala ljubiti — kako bi sicer mogel tuj človek, ki ni njegov sin, imeti zanj take besede in toliko dobrotnosti?

Ves presunjen je tipal Peter za glavo klečečega, ga objel, tesno objel in ga k sebi dvignil.

»Da moraš nositi moje prekleto ime,« je dejal žalosten. Oči so mu božale trpeče, a polne otožnega veselja, obraz Lenartu, so se mu zahvaljevale, zahvaljevale — — — — — kar so v trenutku odvrgle tančico, ki jim je zastirala pogled, postale so velike, večje, strahotno žive, bližale so se, se vsesale v poteze Lenartovega obličja, so žgale, žgale globoko v njega. Petrov obraz je spreletaval

val za valom, vsega je preorala, predrugačila, zburkala nepričakovana izprememba. Kaj je gledal ta obraz, da se je tako izpremenil. Veselje, ki ni bilo samo veselje, zmagoslavje je bilo! Zmagoslavje, ki ni ostalo radost ob zmagi, ampak se je sprevrglo v trpljenje! Trpljenje, ki ni bilo več bolečina, ampak hrepenjel Hrepenenje, ki ni poznalo več upanja, ampak samo še tožbo! Tožbo, ki je rastla v obtožbo, pa se spet in spet zrušila v tožbo, tožbo, tožbo. In sedaj so ustnice to tožbo izoblikovale v mrzlično drhteče vprašanje: »Ali veš,« so vpraševale, »ali veš, kaj je tvoja mati prisegla?«

Lenart ni nič od vsega tega umeval. Odgovoril pa je odločno: »Gotovo ne po krivem.«

Pred Gorjakovimi očmi so se podile podobe: mladi Križnikov študent ob očetu — poleti v gostilni — v novoletni noči v gostilni — na postaji danes zjutraj! — Pa je bil Gorjak res slep? Slep? Ne! Slep ni bil! Le prav je videl! Čisto prav! Križnika je videl v obrazu Lenartovem, zmerom Križnika! — — Ne, Magdalena ni po krivem prisegla.

Lenart se je ustrašil. Kaj se le godi v tem možu pred njim, kaj le, kaj?

Kar se je Gorjak na svojem stolu ves v se zrušil, roke je vrgel po mizi in je zastokal in zaječal. »Jaz bedak,« je ječal, »jaz bedak, jaz . . .«

»Gorjak — Nesrečnež,« je dobrotno dokončal Lenart.

Ob tistem času se je zravnal zdravnik Križnik iznad še vedno nezavestne ponosrečenke, vse zavite v robce.

Ob vznožju postelje je stala Magdalena.

»Kakšno nesrečo lahko človek povzroči v pijanosti,« je izpregovoril doktor.

»To ste prav povedali, Križnik,« je pritrdila Magdalena. Zamisljeno in polagoma je ponavljala besedo za besedo: »Kakšno — nesrečo — lahko — človek — povzroči — v pijanosti!«

V zdravnikovo čelo je udarila goreča rdečica. Kakor podzavestno je segel bolnici po žili. »Ne godi se vam predobro, kakor slišim, Gorjakinja,« je pripomnil v zadregi.

»Gorjakinja ne potrebuje usmiljenja!« je naglo odgovorila.

Spet je povzel doktor: Ako bi želela njega, Križnika, kar ponj naj pošlje. Bo nekaj dni tu doma. Sicer pride pač iz trga spodaj Lenartov krstni boter.

Magdalena je povzela njegove besede: »Bo že moral ta priti. Gorjak ne pusti nobenega Križnika v hišo.«

Zdravnik je segel po klobuku. »Pa se Lenartu dobro godi?«

»Bog daj!« na to Magdalena. »Duhovnik bo.«

»Vem,« je pritrdil doktor. »Da, Bog daj, da bi bil vsem v blagoslov!«

»Tule je na svet prišel,« je pripomnila Magdalena kakor mimogrede in je pokazala proti postelji, na kateri je, komaj slišno dihaje, ležala Marta. Po strani je pogledala Križnika. Brez skrbi pač tudi ta ne bo ob vsi svoji imenitnosti in najsi se mu godi še tako dobro.

Križnik je imel oči zaprte. Vsako malenkost mu je sedaj oživiljal spomin, kaj so tedaj v vasi vedeli in od hiše do hiše šušljali. Ganjenost je bila v njegovem glasu: »Tule se je torej rodil!« Kaj vse se je dogodilo med tedaj in sedaj in kako malo je bilo prej! Niti ena noč ne! Niti ena ura! Je li mogoče, da rodi toliko gorja en trenutek, trenutek, ki ga ni mogoče nikoli več izbrisati? O, da ga ni tedaj od sebe nahnila! A saj ga ni mogla tudi pozneje ne, tudi danes ne . . .

Hladno in kakor z vso silo med dvoje starih, že mrzlih dlani stisnjen, vendar z nepomirljivim drhtenjem, je spet prišel po dolgem molku glas Magdalenin: »Lepo se vam zahvaljujem, Križnik — da ste se — za Marto — tako — potrudili!«

Vznemirjen ji je vpal zdravnik v govor: »Zahvaljevati se — za božjo voljo, Gorjakinja, vi meni! Kaj naj potem jaz...?«

Prekinila ga je z vidnim naporom, toda z voljo, da zabrani vsako nadaljnjo besedo: »In želim Križniku — še v prihodnje srečo — tudi gospe — tudi otrokom.« Nenaravno je povzdignila glas in govorila naglo in hlastno.

»Nimam otrok, Gorjakinja! In žene nimam!« so padale počasi, s težkim naglasom besede zdravnikove.

»... Nimaš otrok? ... Nimaš žene...?« je jecljala Magdalena. Stala je kakor preplašena deklica in val za valom ji je preplavljala obraz vroča rdečica.

»Človek, kakor sem jaz — Gorjakinja — mož, kakor sem jaz — pač nikoli ne ve, si sme li naprtiti tako odgovornost,« je s težkim, strtim glasom govoril zdravnik. »Ne ve nikoli, ne bo li kdaj...« Pretrgal je sredi stavka.

»Toda — sveta Mati božja — zavoljo tega, samo zavoljo tega...«

»Zavoljo tega sem si vzel zgled na vas, mati Gorjakinja!«

In ga že ni bilo.

Mati Gorjakinja — je odmevalo v Magdaleni. Mati — kako pobožno je to rekel!

★

Marta se je čudila. Notburga se je čudila. Jakob se je čudil. V Magdaleni je vstajalo majhno, dvomeče, boječe upanje.

Nikoli se ni še prigodilo, da bi bil Gorjak prisedel k postelji katerega otrok, ako je bil kateri bolan. Zdaj se je zgodilo! Ko je oče prišel z njive, kjer je pod jesen spravljaj zelje, in preden je spet odšel na delo, je sedel za nekaj časa k postelji in je vzel raskavo, še nedoraslo, a od dela že razpraskano roko Martino med svoji roki. Tretji dan je Marta že ležala in bi res rajši vroče roke položila na hladno platneno prevleko odeje in bi jih tam sem in tja premikala, toda nemo božanje očetovo je bilo tako nenavadno novo in še nikoli okušeno in poigravanje njegovih rok tako boječe skrbno, da bi bilo nežno, da ni mogla drugače, kakor da je trpela vlažno toploto očetovih rok. In silila se je, da bi se med ozko odprtino bele obveze nasmehnila, a smehljaj ji je bil ganljivo onemogel in blodeč.

Ko se je Gorjak v noči od nedelje vrnil iz mesta in je slišal o Martini nesreči ter jo je našel obvezano v svoji postelji, je bilo njegovo prvo vprašanje, kdo jo je obvezal. Magdalena je prestrašeno začela pripovedovati vse na dolgo in široko in je šele po dolgem govorjenju prišla do Križnikovega doktorja. Peter je medtem sedel z napeto poslušajočim obrazom, kakor ves pogreznjen, ob postelji, in ko je padlo ime Križnikovega doktorja, je samo prikimal. Magdalena se je še dolgo čudila njegovi nerazumljivi ji mirnosti in še bolj nenavadnemu odgovoru: »Tu vendar ni ničesar oprostiti! Da je Križnik to naredil, je vendar čisto razumljivo! Čisto razumljivo je to!« je ponovil in začel še en stavek: »Da, ljubi Bog, ta...« pa ga ni dokončal. Pozneje je res naročil, da smejo poklicati Križnikovega doktorja, ako ga bo dekle še potrebovalo, samo, kadar on, Gorjak, doma ne bo. Sicer pa ni prišla nobena nelepa beseda iz njegovih ust.

Med kosilom v ponedeljek je izročil domačim s kratkimi besedami Lenartov pozdrav. Tretji dan pa je sedel že vsako prosto urico ob postelji pri Marti in je držal njeno roko v svojih.

Marta se je čudila. Notburga se je čudila. Jakob se je čudil. V Magdaleni je vstajalo majhno, dvomeče, boječe upanje.

Samo Vencel je ostal zaprt.

Od tiste nedelje, ko je bil oče v mestu in je Marto na vaški cesti zadela tista nezgoda, je bil Vencel drug.

Tudi ko je Marta že spet pri mizi sedela, tudi ko so ji rdeče brazgotine postale svetlejšje in so svetlejši obronki potemneli kakor zagorelost njenih lic, je ostal Vencel drug.

Bilo je, kakor da je nekdanja strahotna moč očetova od tega dne prešla na Vencla.

Še je sedel oče ob krajši prečnici mize v božjem koticu, kjer je visel med oknoma velik križ, pred katerim so se vsi Gorjakovi otroci učili od Magdalene prekriževati in očenaš in Zdravo Marijo moliti — toda skrivnostna, grozo zbujajoča moč je prihajala zdaj od dolge strani mize, kjer je ob steni na spodnjem koncu sedel Vencel. Ta ni dvignil oči od sklede in ni izpregovoril besedice, in njegov obraz je bil neprestana groznja. Ves čas se je izogibal vseh v hiši in njih vprašujočih pogledov. Enkrat samo mu je Magdalena mogla pogledati v oči. Bile so to Petra Gorjaka oči iz časa, ko je leto za letom iskal Lenartovega očeta. Sovraštvo je tlelo v njih. Roganje je grizlo v njih. Maščevalnost je prežala v njih. Nesreča je grozila iz njih.

»Da bi vsaj izpregovoril, ta fant!« se je skrbela Magdalena, in na njeno boječe se zbujajoče upanje zaradi mirnejšega vedenja očetovega je padla slana in ga je pomorila.

Kaj se je zgodilo z Vencelom? Notburga je skomigovala z ramami, ker ni vedela. Jakob je zmajeval z glavo. Notburga je strmela z vprašujočimi očmi. Peter Gorjak je molčal. Nihče ni vedel, kaj se je z Vencelom zgodilo.

Pri Mlinariču doli v trgu so imeli deklo, za katero je imel Vencel že nekaj časa snubeče, poželjive oči. Pa jo je šel čakati — tisto jesensko nedeljo — ker je zvedel, da gre vsako nedeljo k neki daljni sorodnici, stanujoči z možem v samotni koči ob vznožju hriba pod Vrhi. Je zjutraj kar mahnil proti tisti poti in je med za človeka visokim šipkovim grmičevjem, ki je svoje zrele jagode kakor koralde molelo v ogrevajoče jesensko sonce, deklo pričakoval.

Vedel je sicer: drugi fantje niso šli na sestanek, ako niso prej dobili pri plesu vsaj na pol obljubljeni, da ne bodo prišli na prazno. Vencel Gorjak se je pa plesišč izogibal, odkar je spoznal, da so bila dekleta že vsakokrat utrujena ali se jim je v glavi vrtelo ali so že drugim obljubila, ako je on katero za ples poprosil, da, ko je nekoč neko, ne da bi njene plašne izgovore poslušal, kar čez pas objel in se z njo poln uporne divjosti po plesišču zavrtel, je prifrknjeni stvor začel v njegovih rokah naravnost tuliti, zakaj bala se je, kako jo bodo ljudje obirali, da se z Gorjakovim peča, in tako jo je moral ves besen izpustiti in ga od tedaj ni bilo več na noben ples v okolici.

Ko se je sedaj med šipkovim grmovjem Mlinaričeva dekla, kakor sončen dan krasna, približala, se ji je Vencel takoj pridružil in ji pričel govoričiti na pol ponižno na pol drzno, občudujoč jo in vendar s skrivnim strahom, da bi doživel ponižanje. Dekle, ki še ni dolgo bivala v tem kraju ter ljudi še ni poznala in je nekoč le nekako od daleč slišala neke zdaj in zdaj spet oživele surove in — kakor je že navada — še grdo zabeljene govoričice o Gorjakovih, ni vedela, da je od tistega nesrečnega, nejasnega dogodka z očetovstvom že več ko dvajset let, si ni bila o zadevi niti najmanj na jasnem, pa je zamenjala, ko se je skušala urno na vse spomniti, starega Gorjaka z mladim, ki je stal zdaj pred njo, in je tega zamešala v tisto temno, že zaprašeno zgodbo o očetovstvu, in polastil se je je vroč strah, da bo — kakor se ji je zazdelo — padla v roke skrajno nevarnemu hudobnežu.

Vencel, ki niti slutil ni, da bi mogla dekle kaj takega misliti, in je imel njen vidni strah za boječo sramežljivost, je huje in huje silil v venomer se odmikajočo in se je dal zavesti v goreče in nič posebno posrečeno, pač zaljubljeno govoričenje, med katerim ji je, da bi ji dokazal, kako resno misli, celo izrazil, da jo je voljan narediti za gospodinjjo na Gorjakovem, kar ga je kakor bič zadela naravnost v obraz porogljivosti polna jeza dekletova:

Ali misli, da ona, tujka še tukaj, res nič ne ve o njegovih grdobijah, in si domišlja, da je prav ona najprimernejša, da jo pahne v nesrečo, kakor je z eno že storil? Ali se mu zdi, da bo njo, tuje, neizkušeno dekle, z obljubo, da bo postala Gorjakinja, res lahko ujel kakor ribo na trnek? Toliko ve tudi ona, dasi iz drugega kraja doma, da pomeni ponudba, naj bi postala Gorjakinja, nekaj čisto drugega ko čast.

Ustavila sta se — fant zdaj bled zdaj rdeč, dekle premagamo po brezumni, na vse strani udarjajoči jezi. Tedaj je tudi Vencla premagal srd. Trdo je oklenil s svojimi pestmi njene roke in je zahropel proti nji: »Kaj govoriš, dekle?«

Toda strah, da je temu nevarnemu človeku v samoti te poti na milost in nemilost izročena, ji je metal psovko za psovko v usta, in vse to je v ti prehudi stiski, v kateri je bila, kakor se ji je zdelo, izkričala nesrečnemu v obraz: Ali ne kaže že to, kakšen je, da se ne upa dekletu približati kakor drugi fantje in kakor je tu navada? Ne, na skrivnem je oprezoval za njo, kakor je storil pač tisti drugi, ubožici! Toda ona se ne mara dati ljudem v zobe, da se je skrivaj shajala z Gorjakovim, po vsem trgu bo razbobnala, kakšen je! In ako misli, da ji more storiti silo in je takoj ne izpusti . . .

Vencel jo je izpustil. In je stal zdaj s povešenimi rokami pred njo, lase vse razkuštrane čez vlažno čelo. Tako je stal njegov oče pred Magdaleno tisto noč, ko so mu v gostilni treščili v obraz sramoto njegove žene.

Dekle se je prestrašila, toda ne s tistim razbijajočim, neugnanljivim strahom kakor prej, ampak z mrzlo, ubijajočo, pretresajočo grozo. Kakšen človek je to, ki jo je še pravkar snubil s prekipevajočo drznostjo — kar hipoma si ni upala več niti misliti na besedico »nesramnost« — pa je stal zdaj pred njo kakor garjevec, zavrženec, izobčenec z ugaslimi očmi, ki niso imele niti moči, da bi prosjačile? O, kako bi zdaj želela, da bi planil nanjo! Tako bi mu mogla vendar svoje zaničevanje v obraz zalučati! A zdaj so vse podlosti, ki mu jih je bila v obraz zmetala, visele na njem, kakor bi ga bila opljuvala.

Dekle si je z rokami zakrila obraz in je zbežala.

O takih doživljajih človek ne govori, toda v blatu spominov nanje se bohotno razvija sovraštvo.

Vencel Gorjak je čutil, kako ga razjeda vročina tega sovraštva kakor ogenj, ki na skrivnem pod deskami in tramovjem vrta, vrta dalje, dalje — uničujoč, kar le uničiti more — ter spodkopava ponosno pročelje, ki njegovo uničevanje prikriva. Čutil je, kako se ta ogenj loteva kos za kosom njegovega življenja, mu žre kos za kosom, žre več, kot je sam čutil in vedel: veselje, mladost, upanje, voljo, moč — veselje z delom, veselje z domačijo, veselje z življenjem — sanje njegove mladosti, načrte njegovega zorenja, želje njegovega kmečkega ponosa in hrepenenja njegovega moštva — zavest njegove odgovornosti, ki ga je navdajala od otroških let, odgovornosti za mater, za brata in sestri, za čast, za domačo hišo. Le enega ni požrl ta ogenj: volje za maščevanje. Razum mu je bil samo goreča palica, ki jo bo volja nekoč rabila kot orožje, s katerim bo užgala sovražniku znamenje njegovega povračila.

(Dalje prihodnjič)

Ivan Dornik

Molk

Obnêmi in utihni zdaj:
v naravi je prečuden molk.
Ni jasnih dni, ne sonca več,
nebó je mrko in mračnó.

Obnêmi in utihni zdaj:
kako je žalosten in pust ta čas.
Potuhnjeno z drevesnih vej
na mrtvo polje vran preži —

Ivan Dornik

Jesen 1939

Privid

Rumenkasta sivina z blede ploščo,
ki žarkov ne, toplote ne, le hlad razliva
nad mrtvo krajino pod sabo —
Iz temnih senc strašé strahotna debla
okleščenih dreves —
Iz zemlje zoprni duh žehti po krvi.
Tu konjski okostnjak, tam blede obraz
ves skremžen še strmi v nebó —

V okleščenih drevesih cvili,
kot iz daljave od nekod — Danuškin glas.
Nad mrtvim truplom Zbiškovim
se sklanja onemelo, otrplo
in zlomano Jagnjenkino telo.

Beata Linzner

Vrani

Pozabila še nisem
teh črnih glasov,
krikov krakajočih vran,
ki so se z vso silo zajedli v me,
ki so mi črnili vse bele dni,
ki so mi kradli tihe noči,
da mi ob njih bil je pogled pijan,
da je zbolelo to tiho srce.

Nocoj na večer pa
kot oni dan,
nazaj je priletel črni vran,
mrtvaško pesem zakrakal mi je.
In vse do takrat mi krakal bo,
da mi srce
od te pesmi umré.

Iz naših dni

Podobo naših dni naj bi vam v tehle minutah pokazal.

Pa sem se spomnil zgodbe, sami ste jo morda že brali.

Lepega sončnega dne je pridirjal z nažgano lučjo na trg blaznež. Vpil je brez konca: »Boga iščem! Boga iščem!«

Bilo jih je pa tam mnogo, ki na Boga niso več verjeli. Smejali so se mu.

»Kaj, se je Bog izgubil?« vpraša nekdo.

»Morda se je zatekel, kakor otrok,« pravi drugi.

»Ali se je skrtil? Se nas boji?«

»Je z ladjo odpotoval in se izselil?« Tako so se krohotali vsevprek.

Blaznež skoči na sredo med nje in jih prebada z ostrimi očmi. »Jaz vam bom povedal, kje je Bog: mi smo ga umorili, vi in jaz. Mi vsi smo njegovi morilci!«

»Kako neki smo to naredili? Kako smo mogli izpiti morje? Kaj smo storili, ko smo zemljo od sonca odvezali. Kam se zdaj vrti? In kam se mi gibljemo? Ali ni silnost tega dejanja prevelika za nas? Večjega dogodka še nikdar ni bilo! Mar ne bi morali postati mi vsi bogovi, da bi se ga vsaj vredni zdeli?«

Za trenutek je pomolčal blaznež in gledal poslušalce. In oni so molčali. Nazadnje trešči svetilko ob tla, da se razleti na kosce in ugasne.

»Prišel sem prezgodaj. Ni še čas,« je dejal. »Strašni dogodek šele prihaja. Ni še prišlo ljudem na ušesa. Blisk in grom potrebujeta časa. Dejanja potrebujejo časa, tudi ko so že storjena, da jih vidijo in slišijo. To dejanje je še vedno bolj daleč od njih, kakor najoddaljenejše zvezde. Pa so ga vendar izvršili. Najmogočnejše in najsvetejše, kar je svet imel, je pod našimi noži izkrvavelo. Ali ni veličina tega dejanja prevelika za nas? Ali ne bi morali mi sami bogovi postati, da bi se tega dejanja zdeli vsaj vredni?«

Ko je Nietzsche zblaznel, so se mu te misli znova in znova vračale.

Prijatelj! Tudi tragika more biti veličastna.

A ta slika ni od danes ali od včeraj. Deset- in stoletja so vanje svoje črte nanesla. Bilo je pa takole:

Pred 19 stoletji se je rodil, ki nam je prvo in največjo zapoved postavil, in drugo, ki je prvi enaka. Njegov nauk je bil revolucija nravi. »Slišali ste, da se je reklo starim — jaz pa vam pravim —« (Mt 5, 21). Bog je vrigel ogenj na svet. Rimski imperij je bil podminiran. V samem Rimu so se minerji v rove zakopali. Človek bi videl in rekel: Tisoč let potrebnih ne bo in križ bo odrešilno znamenje človeku na svetu povsod.

Stoletja za tem se je luč bila s temò.

Srednji vek se je v krščanstvu umiril; ogenj čistilec je ugašal. Bogastvo je raslo. Evropa je ženitovala. »Miserere« je »Gaudeamus« zamenjal. Opil se je človek poganskega humanizma, ki je poveličeval samosebnost in jo krščanskega gledanja na družbo in dolžnosti do nje osvobodil. V tej usodni uri je stal človek na razpotju in je volil — napak. Domišljavosti vrtoglav je ponovil Luciferjev: Ne bom Ti služil! Podrl je oltarje, kjer je doslej Bogu daroval in za blagoslov svojemu delu prosil. Postavil je samega sebe za gospoda v središču. Pretrgal je z Očetom in s sočlovekom, ki mu od takrat ni več brat v Gospodu. V svobodo je zavriskal. Da bi nikoli ne bil! Z geslom: »vsak je samemu sebi najbližji« je stopil na pot, nad katero bi mogli po Danteju zapisati: »Ta vrata vodijo na žalo cesto, ki ljudstva hodijo po njej nesrečna...«

Ni smernika ne božjega ne naravnega prava, ni opozorila na nevarnost na tej poti. Predrzen voznik, ki bi hodil na takole pot!

Toda človek je vzljubil svobodo. »Laissez faire, laissez passer!« Naj gre samo, koder hoče! Vzljubil je svobodo sebičnih svojih nagonov in težkih pesti in jim bil sleherni dan bolj suženj. Rodila je svoboda »gornjih deset tisoč« milijone hlapcev od rimskih sužnjevc zaslužjenih bolj.

Pa je za to še opravičilo iznašel. V materializmu. Laž je, da bi človek bil božja podoba in da dušo ima. Samo skupeh gmote je, s katero gospodari kakor moreš in hočeš. Življenje po smrti? Bajka za otroke in stare ženice. »Nebo prepuštimo vrabcem in angelom«, je zapisal marksistični ideolog. »Jejmo in pijmo, saj jutri nas več ne bo!« Stritar jih je dobro pogodil: »Vse misli se pleto jim krog trebuha.« »Eine Ferkelphilosophie« je imenoval Carlyle to življenjsko modrost. »Modrost krulečih živali.« Do te modrosti je strmoglavil človek s čudovite višine, kamor ga je krščanstvo dvignilo.

Vendar človek brez Boga dolgo živeti ne more. Novega je izbral. Versko resnico: »Bog je razum« je prevrnil: »Razum je bog.«

Ponosen na uspehe v znanosti, tehniki je stegnil roko za zvezdami. Razkril da bo slednjo skrivnost, oni zadnji nekaj, kjer naj bi se skrival Bog. Stare table bo razbil in sam bog postal. »Človek je nekaj, kar je treba uničiti... Nadčlovek je smisel zemlje,« uči Nietzsche.

*

V teh kolesnicah je priteklo življenje v 20. stoletje. Krek, ki je ostro opazoval, je zapisal: »Nova romantika brez vere v nadnaravnost se je začela — — Upravičena sta strah in groza pred bodočnostjo.« (Izbr. sp. IV, 207.)

Gledal je prav. 20. stoletje je bogato obrodilo. Sinovi so prekosili očete. »Ljudje našega časa so k blodnjam preteklosti dodali še nove zmote in jih dognali tako do skrajnosti, da iz tega ne more priti drugega kot popolno razdejanje,« piše sv. oče v svoji prvi okrožnici.

In razdejanje že prihaja, začčenja se kaos.

V modroslovju izpodbijajo sistemi drug drugega. »V naši dobi sploh ni nobene filozofije, temveč intelektualna anarhija,« je že Comte trdil, in da je »največje zlo naše dobe, da je zazijal glede temeljnih resnic prepad med duhovi.« »Življenjski nazori dvoumne vrednosti se razlagajo za svete resnice, zgolj hipoteze kot trdna znanstvena dognanja.« (Beekman: Gott, Mensch, Wissenschaft, Technik, 31.)

V javnosti pišejo, govorijo, lažejo in zavijajo in razpravljajo prav o vsem: o politiki in morali in veri in pravu z enako površnostjo. Nikjer v globino, samo na šir. Človek bega od užitka do užitka, da bi nikdar ne ostal sam s seboj v samotni večnostnih vprašanj, ki mu nenehno vro iz globine. Življenje mu je brez korenine, ki bi mu dala trdnost v viharjih, brez razgleda, da bi se v zmedah razpoznal, zato je kakor vetrnica: zmerom kaže smer vetra. Osebnost je umrla. Kam bi z njo, ko mu je odveč! Državi jo je dal. Ona naj zanj misli in odloča. On sam ostane človek z ulice, eden iz mase, črednik, za naše dni tako značilen, vedno náreden, da se proda prvemu agitatorju, ki mu obljublja raj z ameriško reklamo. Tisto uro pa se je rodil »ekonomski človek«, človek, ki so mu ekonomske dobrine edina in največja vrednota. Teži za vsem, po čemer je povpraševanje. Moralne vrednote: čast, poštenje, zvestoba — za denar so na prodaj. Saj »pobožnih ljudi več ne potrebujemo, ampak samo še sposobne«. V sočloveku ocenjuje svojo korist.

To sta dva nasledka materializma, filozofskega in življenjskega, ki našo dobo tako posebno označujeta: duhovna izgubljenost in ekonomski človek.

In še tretji nasledek, ki je iz dneva v dan očitnejši: nova morala, morala, ki si jo je ustvaril človek po lastnih načelih. Tej je edino, prvo in zadnje pravilo: Res-

nično, dobro in dovoljeno je vse, kar koristi, naj bo posamezniku, kakor zagovarjajo liberalni individualisti, plemenu, kot uče rasisti, ali ponižanemu in razžaljenemu razredu, kakor hočejo komunisti. To je kamen modrih, čarovni obrazec, po katerem se razpleta danes življenje v družbi. Kar je danes resnica, utegne biti jutri laž, proti čemur smo včeraj križarsko vojsko zbirali, danes kot odrešenje pozdravljamo, pri čemer smo včeraj prisegali, danes pohodimo, knjigo, ki jo je včeraj državnik kot sveto pismo novega razodetja poslal med narod, danes sam na indeks dene, pogodbe, sklenjene včeraj, so danes krpa papirja. To je morala Malhusa, kralja. »Vsak nosi svojo pravico v svoji glavi in pesti« in morala »Erlköniga«: »Und wenn du nicht willst, so brauch' ich Gewalt«, »če nočeš, ti vzame-mo glavo!«

Na temelju te morale so telesno in duševno propadli milijoni: na bojiščih, v tovarnah, v pisarnah. Na temelju te morale so krike narodov v krvi zadušili; na temelju te morale so bombardirali starce, žene in otroke; na temelju te morale je človek človeku in narod narodu volk postal; na temelju te morale »ljudje so psi, ljudje so plen, so rablji, žrtve...« (Klopčič.)

*

Prijatelji! In takale je slika danes, ko se Evropa še imenuje krščanska, ko so naši očetje še krščeni bili; danes, ko »mi vsi«, kakor pravi Anglež Mallock, »živimo še pod vplivom krščanskih idej«... ko... »ateizem še ni pokazal, kaj bo življenje brez vere« (Ušeničnik: Knjiga o življenju, 83).

Toda med nas že prihaja rod, ki ga krstna voda ni več občila, ki je poganski ves, po duševni in umski svoji vzgoji. Zato je Pij XI. govoril v svojih okrožnicah o novem poganstvu, ki ne pomeni več le manjšega ali večjega števila vernikov, ki so Cerkev zapustili, ampak pomeni »skup nauka, ustanov in nravi, ki hočejo ustvariti svet in civilizacijo brez Boga, z novimi idoli, ki so izvir nove morale, novega prava, ki je pogansko skoz in skoz; govori o barbarstvu, sovraštvu in divjaštvu, ki hoče z vsemi sredstvi uničiti krščansko religijo do korenin, izbrisati tudi slednjo sled v slehernem človeškem srcu. Tale slika mi je v tem hipu pred očmi: človeštvo visi nad brezdanjim prepadom na drobni, tanki nitki krščanske tradicije. Kaj, če si krščanstvo s poslednjimi močmi zblaznelega obupanca še to rešilno nitko odreže! Prijatelji, že misel sama je grozna!

*

Tako bi končal. Toda v tem ali onem sem morda črno misel pesimizma vsejal, ki je danes še dvakrat usodna. Zato, dovolite, še besedo, dve.

Nasproti vsemu, kar sem povedal, bi vendar mogel reči s Ciprijanom: »Zdrzil se je svet in z zavzetjem spoznal, da je — poganski.« Spričo življenja, ki nas z alpsko težo gnjavi, spregleduje mrtvo oko človeške duše. Pri posameznikih že davno: »Mi nismo več kristjani, ako hočemo odkrito priznati,« je opozoril že Straus. »Upravljamo krščansko dediščino, a sami več nismo kristjani,« govori nekdo drugi, in Renau je pravilno zaslutil: »Mi živimo od vonja prazne vaze, živimo od sence, ki je sence senca. In včasih se mi zazdi, da bo to le hudo, hudo premalo.«

Danes spoznava človeštvo, kakor Adam po grehu, svojo goloto. Spoznava, da je bilo za dragoceni biser prevarano. V zameno so mu dali steklene. Ubili so mu v duši dobrega mogočnega Boga, dali so mu hudobne malike, s človeškimi rokami zgnetene. In sedaj leže ti bogovi v blatu kakor Belial pred Danielom. Razumeva preroško besedo Razodetja: »Praviš: Premožen sem in bogat in ničesar ne potrebujem — pa ne veš, da si beden in pomilovanja vreden in ubog in slep

in nag?« (Raz 3, 17.) O človečanstvu, svobodi, bratstvu in enakosti so mu govorili. V dokaz življenjske polnosti teh idej so ustanovili »Društvo narodov«, ki ni preprečilo prelitve ene kaplje nedolžne krvi. Sezidali so mu palačo v Ženevi, križa vanjo niso postavili, nespodobni zidarji. Zato je bila zgrajena na pesek. Privršali so viharji in pridrli nalivi in podrtija te stavbe je bila silno velika.

Svoboda v sebičnost je sužnost in tiranijo skotila, enakost, največje razlike in v pretesnih bratskih objemih so se stotisoči zadušili, zakaj, »kjer se očenaš ne moli, so prazne besede o bratstvu«. »V svojo moč so zaupali in gradili babilonski stolp iz kletev, krvi in solza« (Der Geist des Ganzen, 10). »V znanost in tehniko in higieno, v konjsko silo, v lastno delo in stroj in olje in bencin so verovali,« pa bili tisočkrat prevarani.

V gluho lozo je zablodil človek, kamor se noben zvon ne čuje. Zdaj hrepeni iz nje, prosi za odrešenika in čaka in obupuje: »Pretemna je noč, in rešitve ni. Ni ga človeka, ni ga boga, ni je poti« (Klopčič: Preproste pesmi). Sveto pismo namreč pravi, ko so Kristus križali, »se je stemnilo in je bila tema po vsej zemlji« (Mt 27, 45).

V to duhovno izgubljenost in temo prečudežno žari Kristusov nauk. Za veke je in za vsak čas. Že prenekajkrat je krščanstvo rešilo človeka in božjo podobo v njem. Tudi danes ni dano nobeno drugo ime, v katerem bi se moglo človeštvo oteti, kakor Kristus. »Stiska in gorje sedanjega časa tako pričajo za krščanstvo, da mora že to samo duše močnejše nagibati k resnici kot kar koli. Iz goščave zmot in krščanstvu sovražnih gibanj so pognali tako trpki in strupeni sadovi, da so ti sami njihova najtežja obsodba,« govori sv. oče Pij XII. v svoji prvi okrožnici in ima upanje, »da bodo mnogi, ki so doslej slepo hodili po potih modernih zmot, v tej uri največje stiske izpremenili svoje misli in nazore«. Danes ali jutri se bo izgubljeni sin utrujen in ubog vrnil na pot kakor fant za »rožo čudotvorno«. To je moje sveto prepričanje: če bi Kristus ne bil Bog, bi ga morali ljudje narediti za Boga, ker je človeštvu tak rešilni nauk prinesel.

Prijatelj! Jaz sem prevzeten. Členi armade smo, katere Vodja še nikdar ni bil premagán in zmagán ne bo. Bodimo vendar ponosni mi vsi! In ko se bodo v tem svetovnem adventu ustili pred nami krivi preroki in slepi vodniki, ne umolkimo pred njimi. Janezi Krstniki bodimo, močni in odločni!

»Glejte Jagnje božje, ki bo rešenje svetla«

Stanko Janežič

Moje srce

*Sonce zvoni,
zemlja kipi
v moje srce.*

*Polja se smejejo,
travniki grejejo
moje srce.*

*Veter igra,
gozd šepeta
v moje srce.*

*Svet je mehko se razčésal,
čas je zaplesal
v moje srce.*

*Duša mi vriska in poje,
v veke svetlo je
moje srce.*

France Filipič

Večerno sozvočje

Oči imam priprte, ves večer
je kot srebrno tkana halja,
z ljubečo mislijo objel sem noč, vsemir,
mehkobnega je petja polna dalja.

Povsod kresnice rajajo, pred prag
se siplje cvetje, rožmarin dehti,
sinice, slavci in škrjanci so prišli,
s plahutom napolnili topli zrak.

In ko raz sinjega se svoda utrne cvet,
kot da zadel je v struno, ki razpeta
je v dnu nevidnih, rožnatih nastav,
tedaj želim, da nespremenjen svet
ostane, v sredi rož, kresnic in petja,
v sozvočju blaženem bi v smrt zaspal.

Miha Vodeb

Jesen na planini

Belo, čisto belo je nebo
in kakor skozi goste pajčolane
rdeči plameni žarkov lijo
na breze, s sivozelenim dimom pretkane:
pastirji kostanj pekó.

Čudno se je v megli zožil svet.
Komaj čez tri vrhe seže pogled,
do tja, kjer se je črna jata dvignila.
Glej, zdaj že v daljno sivino leti.

Stara Dima, vsa nemirna, nosnice širi:
veter z vrtov že po snegu diši.

Miha Vodeb

Večerna

Prek polja pesem bronja je zavpila.
Topoli v čudni grozi trepetajo,
ljudje molitve vdano šepetajo.
Krvava luč je zemljo poljubila.

Ko zrelo jabolko dehti večer.
Življenja plamen je do neba segel.
Drhtečim žarkom bi v objem rad legel
in utonil z njimi tja v brezmejni mir.

Doma ste zdaj že vse pod streho vzeli.
Si truden, oče? — V hramu mošt kipi.
Se mati preje tiho veseli,
ko bodo spet spomini oživali.

Stane Suhadolnik

Prerojenje

Uporen sem, divji kot burja,
ki v borih na polju se je zasmejala,
jim stresla otrple roke,
v večer se jesenski zagnala —

Raztrgan sem kakor nebo na obzorju,
ko se je z modrine opojnost razlila,
z valovi neznanih sokov iz zemlje
in s petjem popotnika v meni združila —

V vetrovih razžgan in omamljen sem
sredi poljan,
ves poln sem luči in pesmi in sil,
upornost zgubila se je Bog ve kam —
V zagonu otresel sem kri s svojih kril,
v skrivnostih prerojen razširjam roke
in čutim, da nisem več sam — — —

Stane Suhadolnik

December

Po steklu bleščečem solze drsijo
in s svojim svetlikanjem
dva prazna svetova delijo —

Tako vsak dan strmim
v uvele rože, pismo neposlano,
ter nihanju življenja se smejim —

Nekdo pod oknom tiho plaka,
v večerne sence burja tuli,
sedaj nihče ničesar več ne čaka — — —

Karel Starc

Jesenska pesem

To, samó to se naj še izlije iz mene:
Zdaj ko luč blede in vsak cvet vene
sem kakor kamen, ki je svetlobo srkal poleti
pa se še v teh sivih dneh sveti...

Nimam moči več, da bi premagal temó:
Kmalu še ti zadnji plameni v meni ugasnejo...

Tak bom potem kakor golo poljé,
nad katerim le včasih vrane samotno leté...

France Filipič

Polnočnica

Maša slovesna,
sveče gore,
orgle na koru
ubrano done.

Hostija kruh
in vino kri,
kadilo se dviga,
zvon zvoni.

Mašo daruje
moje srcé,
Jezus vsega
obžáril je.

Zgodbe izpod Sv. Miklavža

Pa ta drajna, ta čindara

Skozi na pol odprto okno so gori od ute, z jesenske vaške veselice, od časa do časa prihajali veseli glasovi godbe in pesmi. Vsakokrat jih je Lentek ujel in napeto prislubnil, ko so udarili ob stene njegove izbe in je obenem z njimi planilo noter tudi nekoliko onega življenja, ki je vriskalo spodaj ob uti, vsej zamreženi z mlaji in zelenjem. Kot bi hoteli razgibati sleherni kotic tega kraja ali kot bi želeli priklicati v dušo vsakogar morda le za trenutek to potisočerjeno veselje in pomladiti uvela in osušena lica, so iskali in trkali ti glasovi in mamili; stiskali so grlo, ki je hotelo od radosti krikniti, močili oko, ki bi bilo rado strmelo na vso to pisano in v cvetje povito družbo, na razkošnost omizja in lepote ute; v duši je odjeknil vzdih in zapekla boleost. Zdaj je bilo čuti veselo fantovsko pesem, vrisk jo je napolnjeval, da se je zdela, kot bi teh pojočih src ne bila še nikoli zatemnila ne skrb ne žalost. Že je petje zajelo vse, da ni moglo biti konca. Zdaj so v nastalem nesoglasju udarili godci koračnico in zganili ves zbor, da je bilo slišati vrvenje in tek pa klicanje, potlej pa umerjen takt korakov, ko so plesali ono drajno, ono čindaro.

Lentek se je zgrabil za prsi in udušil bolečino. Ležal je, da se je s komolci opiral na posteljo in glavo dvigal k oknu, ki je zbiralo sonce za mračne kote njegove izbe.

Saj je bilo res tako strašno temno tam notri. Še tisto ropotijo, ki je prej napolnjevala in zakrivala mrtve stene, so odnesli. Namesto nje je ostalo troje v neznanu se izgublajočih strani sobe, da je bilo, kot bi sleherni dan Lentek zaživel v novem, čisto drugem svetu, kamor ni božjega sonca in luči. Sam v tem čudnem svetu dan za dnem. Kot da so tam za temi prostori čisto pozabili nanj, ali kot bi jim bil storil Bog ve kakšno krivico, da se ne zmenijo zanj in so veseli, da ga ne vidijo. Ali pa je morebiti usojeno, da mu bo nekega dne na lepem nehalo bítí srce in bo umrl sam, brez človeka, da bi se ob njem poslovil od tega življenja, kjer ni poznal drugega kot v sleherni stopinjo ukoreninjen ukaz: delo.

»Tona . . . Tona!«

Lentek je poklical z glasom, ki je prosil. Zapičil je pogled na duri in nestrpno čakal, kdaj bo vstopila žena. Pa ni bilo nič. Kot bi bil zamrl vsak dih življenja, je ubito odmeval njegov glas po prostorih in votlo utihnil v temotnem kotu.

Razdražen je kriknil Lentek in se premeknil z divjo kretnjo. Čutil je, da bi se moralo kaj zgoditi, tako mu je bilo v duši. Da ni uklenjen na posteljo kot v verige! Leži in ždi predse in se vznemirja vznemirjen, ker hodijo k njemu in od nje za mrkim obrazom, še češče z raztegnjenim v strašno boleost, hodijo k njemu kot k nadlogi, ki se je znebiti ne morejo. Nikoli ne vidi delj ko do vrat; kaj je za njimi, mu je skrito, neobglenemu, ki nikdar vreden in zrel ni bil. Nekaj nosijo v dušah, nekaj težkega, skrivajo oči in obračajo hrbet, da v neprevidnosti ne bi česa razkrili, ali z besedo ali z dejanjem. Beže pred očmi Lentkovimi, ki vprašujejo, nočejo čutiti in videti pogleda, ki vrta po čelu, po licih in do duše, da bi ta zvedel, kar zvedeti hoče; ne slišijo, kako mu v nestrpnosti bije srce in kriči: Kaj sem vam storil? Ali nisem dal krvi za vas, življenja? Konec mora biti vsemu temu izbegavanju; raje udarec, če še tak, kot večno iskanje in strašne slutnje.

Dvignil se je sunkoma na postelji in poklical:

»Lenčka . . . Lenčka!«

Če ga bo kdo slišal, ga bo hči. Najmehkejša od vseh je bila še njena roka. Ali vendar je bežala pred njegovim vprašanjem, ki ga je brala na očeh, in zavlače-

vala zmerom bolj oni trenutek, o katerem je vedela, da bo zdaj ali zdaj moral priti. Kolikokrat je pozneje, ko se je vrnila od njega, v kuhinji zajokala; zato ni pogosto in brez potrebe hodila k njemu.

Lenčka je prišla. Bila je na pol praznje oblečena; v obraz je bila videti izmučena in roke je povešala ob životu.

»Kaj je, atej?«

Lentek se je nekoliko dvignil v postelji. Prijel je Lenčko za roko in jo potisnil, da je sedla k vznožju. Razdražen je govoril, da je osupla in na pol s strahom zrla v njegov obraz; besede so se mu zatikale, da jih je ponavljal. Kar bruhal je iz sebe:

»Lenčka, zakaj, zakaj se me tako izogibljete? Pri Bogu, hči, kaj sem vam storil? O!...«

Krčevit jok, ki že ni bil podoben joku, marveč udušenemu ječanju, mu je stresel vse telo, roke so trdno grabile dekletove dlani in po izsušenem licu so polzele solze na posteljno perilo.

Lenčka je bila vsa zmedena. Dozdaj očeta ni poznala takega. Nikoli ni stokal, pa če je bil napor ali udarec še tako hud. Kolikokrat se je s strahom ozirala v njegov ukazovalni obraz, ostre oči in nikdar vedro čelo; na dnu duše si je priznala, da ga ne ljubi tako, kot bi ga morala ljubiti. Zdaj je čutila čuden odpor, da bi se mogla skloniti k očetovemu licu, temu osolzenemu in gubastemu; samo nekaj besed, pa bi povedala, kar je bilo treba povedati.

»Kaj sem vam storil? Lenčka, otrok moj!«

Zdaj so ji lica v onemoglosti vzdrhtela, vsa žalost in skrbi teh dni, vse čudne misli in predstave, katerim ni vedela prave poti in konca, vse to jo je zmagalo v tem hipu, v debelem curku so ji privrele solze iz oči. Krepko se je oklenila očetovih suhih rok in pokleknila k postelji.

»Ne, atej, saj se vas jaz ne izogibljam, saj sem jaz pri vas.«

V tem trenutku je čutila, da bi mogla povedati vse, vse o materi, o Tonču, o vseh. Saj je tako vseeno. Da bi že zginila ona strašna sila, da bi bilo že jasno vsenaokoli. Prej ni mogla ničesar povedati. Kako? Dan za dnem ista podoba, ki je žgala v dušo in ni dala do besede.

»Kako je hudo pri nas, atej!«

Lenčka je dvignila roko nad očetov obraz in počasi potegnila z dlanmi preko uvelih in od solz mokrih lic. Tako neznansko lepa čustva je začutila v srcu do tega razoranega, neobritega obraza, do teh globokih, temnih oči, ki so skrivale toliko dobrega.

»Ko ste bili še vi zdravi, atej, ni bilo tako!«

»Ne, ne, Lenčka, ni bilo tako. Nismo zastajali z delom, živine nismo opravljali pri luči kot zdaj. Kaj dela Tonč podnevi? Ne vidim ga. Tudi dela njegovega ne vidim. Kje je ono življenje, ki je bilo nekdanj na našem dvoru, na naši ogradi? Ali je smrt vsepovsod, sama smrt? Ali ni dovolj moči v fantovih prsih, da bi napel, da bi zmagal? Kam je zapravil svojo moč, te vprašam, zakaj je uničil še mojo? O Bog!...«

Besede so se mu trgale iz prs. Močen kašelj ga je nekajkrat stresel, da mu je glava legla čisto na ramena, in zgrudil se je v dve gube na postelji.

»Zakaj je uničil še mojo?«

Lopna vrata so se z ropotom odprla in po stopinjah sta spoznala, da je prišla mati. Po cementnatem tlaku je drsela in, ko je odprla vrata v sobo, je bilo čutiti, da se je opotekla. Trenutek pozneje je bilo spet vse tiho.

Lenčka se je sesedla na stol in vrgla glavo med dlani.

»Moj Bog, ti moj ljubi Bog!«

Lentek se je premaknil na postelji in z zastrmelimi očmi, ki so v kotih krvavele, obstal na hčerki. Z roko ji je odgrnil objokan obraz, kot bi sklepal, da bo tam videl in spoznal vse, resnico vseh onih prestalih trenutkov, ko je ždel v težkih mislih in nemirnem iskanju, kaj se je preobrnilo za onimi tremi stenami, za tistimi mračnimi koti.

»Kje je bila mati?«

Sklenila je bila, da bo skrivala o tem vse do zadnjega pred očetom. Zdaj pa ni bilo več mogoče molčati. Tudi ta bridkost mu bo smrtna popotnica.

»Včeraj so šli in jih ni bilo nazaj sinoči; zdajle so prišli — — — Moj Bog, to je tako strašno, atej!«

Bledo starčevo lice je posinelo, po modrikastih ustnicah je prišel zadnji curek izžetega grla. Da bi mogel še vstati, da bi se mu le za dan še vrnila prejšnja moč, o, čudeže bi delal v tistem dnevu. Vse gre koncu naproti. Le udarec, pa bo pri kraju ves njegov trud, vse njegovo delo. Saj vendar ni garal zase! Kako je moglo priti tako daleč?

»Lenčka, preden umrjem, bom naredil zate. Ne Tonč ne mati, ti me moreš še rešiti.«

To ni bil obup ne žalost; bolan nasmešek človeka pred koncem, ki je v zadnjem hipu spoznal, da umira brez zmaže, za katero je vztrajno in trdno stopal vse življenje.

»Jaz pa sem bil zmerom trdno prepričan . . .«

Skozi na pol odprto okno so udarjali veseli glasovi one drajne, one čindare. Lentek je z mrtvo kretnjo, kot da je zdaj tako vseeno, dvignil izjokan obraz Lenčkin in jo mehko pobožal po licih.

»Ali ti ne boš šla nič pogledat, Lenčka?«

Vprašujoče je zrla nanj in solze so ji zastale v očeh. Potlej se je počasi dvignila, si popravila razmršene lase in obleko in se odločila:

»Pa pojdem pogledat, atej, nekoliko. Vam bom vedela kaj povedati.«

Kot mehka senca je zginila za vrati in Lentek je dolgo gledal v ono smer in se je bolno smejal.

Iznenada se je zavedel; in ko je videl pred sabo kot na dlani rešeno vse ono nemirno iskanje in glodanje v dušo in misli, je čutil, da je prišlo prehitro. Ostra je bila sumnja, ki je vrtala in vpraševala, ali bila je le nujna posledica samotnega razmišljanja in občutljivosti. Zdelo pa se mu je, da mnogo mirneje zre na spoznanje in se predaja temu mamečemu občutju. Ure in dneve je bil prebil v ječanju; mučila ga je vsaka sumljiva sapica; če se je zganilo kaj narobe, ne tako kot je bil vajen, kje pod pojato, kjer si bodi, ali če je spregovoril v kuhinji ali pred durmi tuj glas, se je vznemiril in tiše dihal, da bi pravilno zaznal.

Zdaj mu ni bilo treba več pažnje. Kaj bi pomagala briga, ko pa je bilo doslej že vse sama prevara! Zrušila se je pred njegovimi nogami vsa ona moč, na katero je zrl s ponosom in zaupanjem.

Ko je razmišljal o tem, se mu je zdelo skoraj nemogoče. Ko pa je bil zastavil ves svoj trud, da bi položil trdne temelje. Če je kdaj pred njegovo boleznijo prišlo kaj navzkriž, so poravnali hitro. Res, včasih je šlo trdo, ali šlo je in tako iz leta v leto.

Korak se je ustavil na poti in omahnilo je telo. Vse pretrdo je bilo breme in je zglodalo prsim konec. Ali kaj konec! Smrt pride danes ali jutri, ona smrt, na katero pač človek tudi kdaj v življenju pomisli in je pripravljen nanjo z zavestjo, da ne bo umrl zaman.

Lentku pa je bilo, kot bi mu bili iztrgali še tisto pravico, ki si jo je priboril z delom, da bi umrl s popolno zavestjo zadoščenja življenju. Ali zdaj, ko je v dol-

gih dneh samote občutil dovolj hudo, kako se je prevaral v samem sebi, in ko je tik pred koncem spoznal in sprejel še najtežji udarec, uničenje lastne moči in dela, ga je zbolelo in se je zagrizel trdovratno v morečo misel, kako so ga prav oni, za katere je samega sebe žrtvoval, najbolj ogoljufali. Rodil je otroke in jih vzredil, z dlani so mu izpili kapljo krvi za kapljo; a so bežali drug za drugim, ko so jim prve moči zrastle, in se niso vrnili, ko je omahnil nenadoma sredi poti. Tedaj pa je udarilo, sam Bog vedi, da je bilo kaj takega mogoče, in nad Lentkovo glavo je zaplesala smrt, tam pred njegovimi očmi pa je rušil pogin kamen za kamnom, o, kako hrumi, kako boli, boli...

»O Bog, ali je bila taka tvoja volja? Garal sem in gradil, kam so mi zapravili sadove? Nevredniki, ki so mi kri popili. Rodil sem otroke, kje so, da bi prišli k bolnemu očetu? Da bi vsaj prišli kot k beraču: Ker si nam dal življenje, ti damo nekaj malega, da boš vsaj pošteno umrl, mi, usmiljeni tvoji otroci. Bog!...«

Lenčka je pritekla v sobo.

»Atej, oj, kako lepo je, kako je lepo, atej!«

Bila je zardela v lice, oči so ji žarele, preko čela in lic je bilo polno radosti in veselja.

»... Ti, Lenčka, ti me moreš še rešiti!«

Omahnil je vznak, glava mu je zdrknila na kraj postelje in preko, usta so se premaknila, kot bi hotela nekaj povedati še enkrat, še enkrat, in roke, kot bi se hotele še dvigniti, in je umrl.

Doli ob uti so v poskočnem taktu plesali ono drajno, ono čindaro...

Bogdan Pogačnik

Mimo kamnoseka

*Že tisočkrat
sem menda šel mimo.
Saj veste,
tam, kjer v dolgih vrstah nabrani
beli kamni in križi izklesani
stojijo
in želijo
mrličev.*

— —

*Že tisočkrat
sem menda šel mimo —
pa danes sem obstal
— ne vem zakaj —
in si enega v duhu izbral
za sebe.*

Legenda o cerkovniku

1.

Anton Mrzlikar, sivolasi mežnar, si je otepel s suknjiča sneg, s čevlji butnil ob prag, da mu je zmrzal odletela s podplatov in stopil v kuhinjo. Ko je zapiral za seboj škripajoče duri, se je Katra, farovška dekla, dvignila iz za zapečka, kjer je dremala, in mu stopila naproti. Starec je zakašljaj, a vmes se je spomnil, da spi v zibki dete, in je zadušil v sebi votlo hropenje. Dekla je spravljala paternošter v žep, onegavila je krog steklenine, nadevane po polici. Mežnar je videl, da bi ženska rada šla domov.

»Le pojdi, Katra, to noč bom že prebil, po polnočnicah pa le poglej k otroku, če boš količkaj utegnila!«

»Bog se usmili, tako se bojim za revčka,« je zavzdihnila. A obotavljala se ni več; ročno si je preko jopice ogrnila pleteno ruto, si potisnila na glavo volneno avbo in še pogledala k detetu v zibelki.

Ko je stopila v noč, je zaklical Mrzlikar za njo še »bogplačaj za mlince« in je hitro duri zapahnil, kajti hladen val je bušil v sobo in še čez čas se je zamajal plamen v svetilki.

Starec je stopil k zibelki; sklonil se je nad otrokom, ki je v spanju trzal, zmrdoval z ustnicami in se kdaj ječe premaknil. Lica so mu bila rumenkasta z lahčenimi rdečimi pegami pod očmi. Takrat se je starcu zazdelo, da se od nekod tihotapi smrt.

Umaknil se je in del s sebe suknjo, ki si jo je prej samo odpel. Obesil jo je čez stol in sedel. Zdaj si je smel odpočiti, delo je bilo opravljeno, okrašena cerkev je pričakovala vernikov, pred jaslicami so gorele darovane sveče in nekaj ženic je kinkalo po klopeh. Prej mu ne bo treba v cerkev, kakor da pozvoni k polnočnici.

To leto je bilo poslednje, da je opravljal službo, jesen ga je stisnila v dve gube; vse dni je vzdihovaje krevsal po cerkvenem, nikjer ni imel miru, ljudje so se mu nejevoljno umikali. Ko so mu pokopavali hčerko edinko, se mu je od bridkosti vsa notranjost raztrgala. Ni mogel odgovarjati župniku, ki je pel svoj kyrie eleison; dvajset let je bil cerkovnik, na vse pogrebe je hodil z župnikom in mu odpeval — tokrat je odpeval organist, on sam je le ihtel.

V peči je pokal panj, velika kaplanija je bila polna nedojemljivih odmevov. Davno opuščeni dvorec, ki ga je podedovala cerkev po nekem že umrlem grofu, je polagoma razpadal; po praznih sobah se je podil veter, včasih so se tam preganjale podgane; nocoj jih ni bilo, samo kuček je glodal v podbojih.

Starec je bil truden in gorka kuhinja je kmalu privabila dremež. Vstal je in privil svetilko, da so se zganile izpod stropa migetajoče sence. Odstrl je okno; preko njega je padala svetloba v raztresenih pramenih na sneg, ki je segal že skorajda do okvira. Gréde in ograja, grmovje, vse je bilo prekrito. Spomnil se je, kako so cvetele še poslednje oktobrce in še celo nekaj dušic, kar jih ni potrgal za pokopališče, se je stiskalo k šipku, ki je vse zaslanjal in nad vsem sipal svoje rdeče jagode; takrat je jel naletavati sneg. Hčerka je hlipala na pogradu, vzdihovala je v vročici. Ni vzdržal pri njej, zbežal je v mokrotni večer, brezdelno stikal krog hiše, v glavi mu je šumelo od razburjenja. Potem so ga poklicali: dekle je bilo negibno, voščenorumenih lic in že so ji zaprli oči. Tistikrat mu je bilo žal za vsakokrat, ko se je zadiral nad njo; ko pa je bila tako željna življenja, on pa se je bal, da se v njem ne zgubi. Strah ga je bilo vselej, kadar je zjutraj vstajala

še pred njim, ropotala po kuhinji in jo je potem slišal, kako je sela na kolo in se odpeljala v mesto. Včasih je vzrojil, kadar se je pod noč vrnila domov razgreta, naveličana in trudna, da je kar klecnila čez prag.

Potem je prišla nesreča: bolezen in otrok . . .

Sneg pokriva vse, grobove in znamenja, njive, lazi in kotanje, ceste, ves širni svet . . . Tik nad snegom se je spreletela sinička, poključala je po listu, ki je črnel v rahlem svitu, in odletela naprej.

Starec se je odvrnil od okna in sedel. V kotu so bile jaslice in Katra je prižgala pred njimi večno luč. Jezus in Marija in sv. Jožef so bili v svetlobi; živa-

li odzadi, prihajajoči pastirji, kralji in betlehem — vse to pa je bilo pogreznjeno v polmrak. Vse kipce je sam izrezljal, vsako leto jih je bilo več, in zdaj so se mu zazdeli, kakor da je vsak izmed teh on sam, njegovo meso in kri. Rad bi jih bil poklical po imenu, rad bi, da bi Gašpar položil skrinjo na tla in da bi Boltažar zamajal kadilnico. In kadar je luč zatrepetala, tedaj so se res-

nično vsi premaknili, sklonili glave in pastirji so stopili bliže in osliček je pomigal z dolgimi uhlji.

Potem pa je bilo vse spet mirno, dete v zibelki se je premaknilo, zastokalo, zunaj je potegnil veter, trta je udarila ob šipo, kakor bi potrkala smrt z dolgimi koščenimi prsti in spraševala, ali je že čas, da pride v goste.

2.

Ko je Mrzlikar tako dremal, se mu je nenadoma zazdelo, kakor da ni več sam. Zbudil se je, planil pokoncu, se naglo ozrl in glej: duri so bile odprte, na pragu je stala smrt, sloka in koščena — prav taka, kakor jo je videl narisano na panjih in v pratiki in še kje drugje. Vzkliknil je, prvi trenutek se je zgrozil, potem pa je stopil proti njej in udaril po njeni plahutajoči halji. Zamahnil je skozi prazni zrak, samo členke na prstih si je obdrgnil, ko' je potegnil po raskavih vratih. Poskusil je kljuko, duri so bile zaprte. In vendar je videl prikazen jasno pred seboj, kakor je gledal jasno pred sabo vsak dan župnika in deklo Katro in vse druge ljudi.

Odprl je, stopil na prag in se razgledal. Vrt, drevesa odzadi, vse je spalo, vse je sanjalo in le veter je kdaj in kdaj zašumel med vršiči. O ženi-smrti nikjer sledu.

Na desni je bilo župnišče, za dvema oknoma je gorela luč in skozi nalahno pršiči sneg je v valovih prihajal napev. Župnik je igral na harmonij prisrčno, ganljivo pesem o božjem Detetu.

Med drevjem je drobila sključena ženica, malo za njo je prišla druga in obe sta izginili proti cerkvi.

Starca je zazeblo, hitro se je umaknil v kuhinjo; ko pa je zapiral, je pazil, da duri niso zacvilile.

Dete se je zbudilo, ležalo je čisto mirno, in ko se je sklonil nad njim, se je srečal z njegovimi vročičnimi očmi. Brž se je odmaknil, bal se je, da se v ganotju zgrudi nad drobnim bitjem. Vzel je s peči steklenico z mlekom, nastavil je cucelj detetu na usta. Dete je srknilo, potem pa se je nakremžilo in ni hotelo več piti. Postavil je steklenico nazaj in spet sedel.

Kaj kmalu ga je zopet prevzelo spanje; ali komaj je dobro zakinkal, je čul, kako je v zvoniku bila ura. Koj nato se je oglasil s ceste smeh in klic, ljudje so že v gručah hodili k polnočnici.

Zvoniti mora — Bog, ali je pozabil? Naglo je vstal, a ga je zamrazilo, čutil je, kako drgeta po vsem telesu. Oblekel je plašč in pogledal k detetu. Otrok je mirno spal. Potem je luč še bolj privil, da se je stenja oklepal čisto majčken, modrikast plamen. Pred jaslami se je pokrižal in odšel.

3.

Zunaj je skoraj nehalo pršiti; ko je šel mimo župnišča in je padla nanj svetloba, se je kdaj in kdaj zableščala kakšna snežinka. Pred cerkvijo se je razgovarjala gruča kmetov, nekje daleč zadaj se je oglasila neubrana pesem. Fantje so bržkone v gostilni, čakajo na polnočnico, pijejo žganje in potem v cerkvi ne bodo dali miru.

Ko je stopil v svetišče, je bilo tam že mnogo ljudi. V zakristiji sta čakala ministranta in koj nato je prišel organist. Bil je mlad in ko je zagledal mežnarja, se je razhudil:

»Ali ne boš zvonil?«

Ta mu ni nič odvrnil, odkrevsal je po vegastih stopnicah v stolp.

Pogledal je skozi lino in našel tik pod seboj župnišče; globlje v temi je spala vas, ki pa se ni dala več razpoznati. Pač — med drevjem je stala kaplanija, črna in temna, eno samo okno se je svetlikalo v noč. Tedaj se mu je zazdelo, da vidi prav v kuhinjo — glej, spet stoji na pragu koščena žena, in joj — zdaj ni nikoogar, ki bi jo pregnal. Prestopila se je, namerila se je k zibelki.

V grozi se je starec oklenil vrvi, med tramovjem je zaječalo in kar nato je zvon zapel. In ko je prvi zvok uplahnil skozi noč, tedaj je smrt obstala in bil je videz, da več ne more naprej.

Veter je potegnil med linami, udaril je z oknicami, ledena vrv se je starcu izvila iz rok. Čutil je, kako mu srce burno utripa, udarjalo mu je v sencéh, hlastno je grabil za konopcem, ne, popustiti ne sme! Samo do polnoči, samo do polnoči — tedaj se rodi božje Dete in takrat smrt nima več moči.

A vse bolj je omažoval, noge so mu klecnile, popustile in poklekniti je moral, če ni hotel pasti na tla. Z vsem telesom se je obešal na vrv, a vse teže in teže se je dvigoval, čutil je, kako mu roke hromijo, kako vse bolj neenakomerno postaja zvonjenje. Smrt se je spet zganila, stopila je k zibki, sklonila se je nad njo; zdaj je potegnila roke izpod sivkaste halje, zdaj je zgrabila po detetu —

Ne! Kriknil je, izpustil vrv, padel plosko na deske. Zvon je še enkrat udaril in obstal. In tedaj je začul nad seboj uro, ki je udarila polnoč.

Glej, smrt se je bliskovito vzdignila, planila proti vratom, udarila, da je zapah odletel, zbežala med drevje in izginila v noč.

4.

Župnik je doslužil polnočnico in ko je stopil iz cerkve, je bilo prvo, da je zagledal luč v kaplaniji. Napotil se je tjakaj in potrkal. Za vrati se ni nič zgánilo, samo drevje je šumelo krog in krog. Odprl je, duri so zaječale, topel val mu je zaplal naproti. Plamen v leščerbi se je zamajal, a se precej spet umiril.

Starček je klečal ob zibki, glava mu je pala na blazino.

»Tone!«

Nič odgovora.

»Tone, kaj je s teboj?«

Župnik je stopil bliže, dotaknil se je starčevih las. Dvignil je njegovo glavo in tedaj mu je zagomazelo ob mrzlem dotiku. Umaknil je roke, starčeva glava je omahnila, mrtvo telo se je polagoma sesedlo in zvalilo na tla.

Prav tedaj pa je otrok v zibelki odprl oči, sijoče, radostne, in ves malčkov obraz je žarel.

Duhovnik je pal na kolena, oči so se mu zameglile v ganotju. In Gašper v jaslicah je položil skrinjo na tla in Boltazar je zamajal kadilnico, osliček je pomigal z dolgimi uhlji.

Za župnikovim hrbtom je zajokala dekla Katra.

Stanko Janežič

Pesem dopolnjenja

*V občutju roke sem razpel
ko lastavica mehka krila,
v slovo se s pesmijo odel:
v brezmejnost je mladost zavpila.*

*Že božji dih me je objel,
v pozabo zemlja je tonila,
v drhtenju silnem sem žarel:
pred mano luč, skrivnostna sila.*

*In plaval sem in plapolal,
naravnost k Bogu sem vihral
in v sveti sreči vpil, joj, vpil...*

*Tako. Veselje je zastalo.
Vse v žaromet je zaigralo
in z Bogom sem se v eno zlil.*

Stane Suhadolnik

Od srca do srca

*Čakamo luči in petja, Plakamo v roke rdeče,
skoz stene meglene strmimo v nebo. izžemamo svoje jekleno telo.*

*Čudna so pota, krvave so roke,
a srca prešerno pojo, pojo...*

Iz slovaške proze

Prevedel Viktor Smolej

Martin Razus

Tinče vošči za praznike

Nagajivega, živega Tinčeta prime stari oče za uho in ga potegne k mizi. Najprej mora prestati skušnjo.

»Ali znaš moliti?« ga vpraša oče, ki v nedeljo nadzira mostičanske fantine, da ne zganjajo neumnosti med pridigo v cerkvi.

»Ali kaj moliš, ha?«

»Molim, dedek, molim,« piska Tinče.

»Kaj?«

»No, očenaš...« se odteguje fant od nje.

»Povej ga!«

Tinče oddrda očenaš.

»In nič drugega?« še ni zadovoljen stari oče.

»Verujem v Boga Očeta...« zamrmra krivec.

»Povej!«

Tinče zdrdra tudi to.

»In nič drugega?«

»Deset božjih zapovedi!«

»Povej jih!«

Kaj naj Tinče stori? Stari oče, če bi mu izpustil uho, bi ga zagrabil za grivo. Zato drdra in drdra tja do zadnjega amena.

»Dobro,« ga pohvali oče. »A zdaj bo kmalu božič. Znaš voščiti?«

»Ne.«

»Potem se moraš naučiti. To se spleča,« mu pojasnjuje. »Kdor vošči, temu dajo krajcar, pa tudi groš, mogoče celo šestico. A za potico si moraš vzeti spodobno culo.«

»Vse bom odnesel,« se napihuje Tinče.

»To vem! Samo ali to tudi zaslužiš? Pojdi!« Vzame si ga med kolena k mizi.

»Naučim te voščila. Govôri za meno: Srečen božič voščim vam...«

»... Srečen božič voščim vam...«

»... tak, da ne bi mogli kam...«

»... tak, da ne bi mogli kam...«

»... spraviti telic, ovcá...«

»... spraviti telic, ovcá...«

»... kravic, jarcev in kozá...«

»... kravic, jarcev in kozá...«

»... hlev in hiša, polno vse...«

»... hlev in hiša, polno vse...«

»... kolikor pod streho gre...«

»... kolikor pod streho gre...«

To kratko voščilo se Tinče takoj nauči. Stari oče je vesel. Nareže tedaj slanine. Vzame še steklenico žganega iz omare in pogosti svojega učenca, kakor misli, najbolje.

»Na, jej, da boš močan! Na, pij, da se ne boš bal nikogar!«

In Tinče se res kar vidno krepi. Od dneva do dneva je manj, česar bi se bal. Na ledu in na sanincu je vedno s svojimi sovrstniki, toda se vedno zameša tudi med starejše pobe. Vali vam sneg za sneženega moža ali za snežen grad — vali

vam take kope, da se mu griva kadi. Kepati se tudi zna pošteno, na sanke se vam obeša, čeprav konji drvijo ko blisk.

Za božič je Tinče pripravljen. Voščilo zna, denar bo spravljal v žep, potico pa v materino culo.

O božičnem drevescu se mu mnogo sanja. Pa kaj, ko ni gosposki! Kramlikova mati mu za šestico celo kupijo dvanajst svečk, da bi bile za drevesce. Toda kje naj vzame smrečico? V gaju je ne sme izruvat, a v gozd je daleč. Kako bi šel tja, ko je vse sneg zametel?

To ga malce tudi grize, posebno zaradi tistih lepih barvanih svečk. Pa si bo že pomagal. Ko zunaj padajo gosti kosmi snega in gledajo otroci skozi okno, pokrito z ledenimi rožami, med otroki pa je tudi sosedova Anica, opazi velik rožmarin, razrašččen kakor kak grm. Saj je dosedaj stal na okenski polici, toda ga ni opazil, ker mu ni bil potreben.

»Jaz bom imela drevesce,« se hvali Anica. »Jaz bom imela drevesce.«

»Tudi jaz ga bom imel,« zagodrnja Tinče.

»Kje pa ga imaš? Jaz sem svojo smrečico že videla v naši drvarnici. Kje pa je tvoja?« široko upre oči vanj.

»No, moje drevesce je tudi že tu, boš videla!«

In na sveti večer, ko stari oče odzvonil z velikim zvonom, vidijo mama in oče in tudi sosedova Anica, ki priteče iz radovednosti gledat, kako si Tinče prižiga svečice na razrašččenem rožmarinu, rdeče, zelene in bele — svetijo, svetijo, trepetajo. Staršema postane hudo zaradi Tinčeta, toda ne rečeta niti besede. Revnemu fantiču je namesto smrečice dober tudi rožmarin!

Zjutraj se Tinče napoti s tovarišem po vasi. Vzame materino culo in gresta voščiti sorodnikom in znancem.

»Srečen božič voščim vam,
tak, da ne bi mogli kam
spraviti telic, ovcá,
kravic, jarcev in kozá,
hlev in hiša, polno vse,
kolikor pod streho gre.«

Tako voščita pogumno in glasno, v eni sapi, kakor da bi sekal. Ni ju mati zastoj pod večer učila tako, kakor je povedal dedek. Tako postojita s pesmijo sedaj pri teh, sedaj pri onih, tako tudi pri sosedovih, kjer se Anica pohvali z drevescem in novo punčko. Vračata se s culama, polnima potic ter rožljata v žepih z groši in šestnicami.

J. C. Hronsky

Jurež kupuje koledar

Sam bi bil sicer pozabil, toda spomnila ga je na to žena. Bila sta že iz mesta; Jurež se je moral vrniti. No, če človek pride v mesto, mora vendar imeti pamet pripravljeno, da ne bo kaj pozabil in zastoj hodil tako dolgo pot. Saj bi brez koledarja niti ne bilo božiča. Navada je taka, da ima človek kaj branja vsaj čez praznike; saj je res dobro, če človek vnaprej ve, kakšna bo pomlad, kako bo drugače, ali bo na Jurija deževalo, ali pa bodo kar po vrsti usahnili vsi vodnjaki.

Vrnil se je torej Jurež po koledar.

Vedel je, kje ga mora iskati — kar pomni, stoji pod zvonikom krama s knjigami — šel je torej tja, si izbral »mohorskega« in vprašal za ceno.

»Deset dinarjev,« je zvenel kratek odgovor.

»Ohooooo!« je zategnil Jurež. »Kaj to zares pravite?«

»Hočete cenejšega? Tu imate pratiko za pet,« je ponudil kramar.

»O, to pa ne, jaz hočem mohorskega.«

»Ta je za deset, niti pare manj.«

»Ho, ho, tri sto zelenih! Deset dinarjev. Košček papirja, pa deset dinarjev? Kdo vraga je že kaj takega slišal? Otroci vam ga v enem tednu raztrgajo, pa — da bi plačal deset dinarjev! No, ga daste za tri?«

Kramar je iztrgal koledar iz Jureževih rok, ga vrgel med ostale in zdelo se je, da ne bo izgovoril niti besedice več. Toda bilo je že popoldne, ko so kupci že redki, vsakdo se odpravlja domov, no, tedaj imajo tudi kramarji čas, da ponujajo.

»Poglejte, gospodar, dajte mi dvajset jajc, a jaz vam dam koledar. In ste lahko zadovoljni, ker koledarja niste še nikoli dobili za dvajset jajc.«

»Jajc, jajc! Kar jajca! Kaj mar jajca prodajam?«

»Vi ne, toda vaša žena. Dve za dva dinarja. A jajce pojedete — jutri ni duha več o njem, a koledar! Kolikokrat ga vzamete v roke čez leto; kaj to ni vredno deset dinarjev?«

»No, dam šest!« je mešetaril Jurež in spet začel ogledovati koledar, zdaj zunaj, zdaj sončne vzhode, zdaj slike in Bog ve kaj še, in seveda vse po vrsti kritiziral.

Kramar že ni več niti poslušal njegovih besed, samo tako na pol očesa je škilil, da ne bi slučajno koledar izginil kje v rokavih kmetovega kožuha, ponujal drugim, dajal in kričal na vse mogoče načine.

Jurež je stal in gledal, ali bo res kdo plačal deset dinarjev za mohorski koledar.

Pa so res plačali.

Končno je začel zmigovati z rameni, od nekod potegnili prgišče kovanega drobiža in še enkrat pogledal koledarju na letnico, da se ne bi zmotil.

»No, nimam časa, žena me čaka, dajte mi ga za devet,« je še enkrat poskusil Jurež.

»Me nič ne briga, če vas tudi dve čakata! Niti pare manj!«

»Gromska strela! Ampak otroke bom nadrl, če se ga le dotaknejo! Hu, kakšna draginja je zdaj na svetu!«

Potem je počasi, pazljivo odštel deset kovinskih dinarjev in ni opazil, kako mu je en kovanec zdrsnil med onih deset. Kramar je to videl. Zasmel se je pod brke in hitro pobral vseh enajst, da Jurež ni imel niti časa, da bi pogledal za njimi. Jurež je podal roko — kakor se to spodobi — voščil srečne praznike in pohitel za ženo.

Kar pomladil se je, tako je veselo hitel doli po ulici. Bil je ves vzradoščen, kakor je to vedno po posrečeni kupčiji. Koledar je nesel v roki (iz rokava bi mu lahko padel) s tem namenom, da ga ponese žena v košari, tam ga bo potisnil v novo kupljene škornje. Niti botra ni slišal, ki je klical za njim na drugi strani.

Ej, in če bi bil vedel, kako hinavsko se mu je smejal kramar, če bi bil vedel, da je navrgel pri kupčiji en dinar, gotovo bi jezno zaškripale Jureževe podkovice.

Toda Jurež tega ni vedel.

Jurež je dohitel nestrpno ženo, ki mu je že zdaleč klicala:

»Le kje hodiš toliko časa! Vsa sem zmrzla. Celu uro te že čakam.«

»Hudika, pa koliko sem moral barantati s tem prebitim sejmarjem! Le poglej, to ti stane deset dinarjev. Pomisli, deset dinarjev! Ali ni to grozno? Le koliko sem moral brusiti jezik, da mi je navrh dal še ta manjši koledarček.«

In je iz rokava stresel še — pratiko!

Ljudje se vračajo v svoja gnezda

(Odlomek iz romana Megle ob zori)

Nekaj se je godilo.

Nihče ni vedel kaj, toda nekaj se je godilo.

Na zemlji je ležala tišina, zelena in jasna kakor kristal. Zelen veterc je grebel po zlatem listju. Z gora so vode prinašale hlad, po dvoriščih so žage pele železno pesem in izpod njih je iz ozkih ran lila vonjajoča lesena kri. Raztoke so se pripravljale k počitku. Tišina se je kradla na dvorišča in v hiše, zima se je potuhneno bližala —

In vendar.

Nekaj se je godilo.

Laz kakor dlan v soncu: širok in stegnjen, a steza kakor sinji trak, vodeč v dolino. Nekdo gre jasen in vesel po lazju, a nekdo kliče:

»Ali ste slišali?«

Vprašaj se obeša v zelenkast zrak, se ziblje in zveni. Zrak je tak, kakor ne bi glasu ustavljal: glas leti lahek in svetlikajoč se kakor srebrna puščica. Zdi se, da bo zletela mimo, toda nekdo, zadet od nje, se na poti obrne, dvigne glavo in vpraša:

»Sedmik je prišel in Krista Dominova,« teče z laza rezki potoček jasnega glasu.

»Kaj poveste!« se čudi nekdo spodaj.

No, zgoraj nekdo poudarja:

»Zares!«

Trenutek tišine. Novica se vgnezdi v glavi kakor ptič v gnezdu. Možgani pre-mišljajo. In potem nekdo vpraša:

»Kaj pa, da tako hitro?«

»Hm...«

»Mar jima ni ugajalo?«

»Ne vem.«

»Ali pa nista mogla najti dela?«

»Kdo bi to vedel? Ne vem... Ne vem, zakaj sta tu.«

Nihče ni vedel, toda vendar —

Ni minil niti teden in isti glas se je oglasil spodaj:

»Ste slišali?«

In isti glas, kakor prej zdolaj, vpraša zdaj zgoraj:

»Kaj pa?«

»Dolnik je prišel z ženo in z otroci.«

»Kaj poveste!« se nekdo čudi, toda zgoraj.

No, spodaj pa nekdo poudarja:

»Zares!«

Jesen beži, vsa rumena in od zelenih vetrov prepletana, tedni se pritikajo k tednom kakor deblo k deblu. Dolino zaliva hlad, ki priteka z gora, in na stegnjenih lazih se grmadijo imena. Sedmik, Krista Dominova, Dolnik in njegova žena, Komarjeva sinova, Vojteh in Jano, Matuz...

Čudno.

V Raztoke se je sicer selila zima, na vodah je tu in tam zazvenel prvi led, a Raztočanom je vendarle bilo v dušah kakor na spomlad, ko se vračajo lastovice... Sedmik... Dolnikovi... Komarjevi... v Lazuhah... v Selcih... Zima in vendar nekako pomlad. Lastovice, ljudje se vračajo v zapuščena gnezda. Raz-

točani: blede, polni ran, razkuštrani, kakor da so jih daljni vetrovi razmršili, toda vendarle oni. Postali so berači, zgubili zadnji groš, pa so vendarle tisti, ki so že imeli mesto v spominu svoje vasi, v zgodovini družin . . .

Dolnikove je prignala policija, toda vendar so prišli. Dolnik je preklinjal ves svet, toda je le bil v Rastokah. Požrl je marsikateri hudoben dovtip, slišati je moral marsikatero pikro opombo, toda — kaj bi? Vas ni požrla posmehovanja. Posmehovala se je prvemu, dokler seveda ni prišel drugi. Posmehovanje se je preneslo na tega, a končno so se naveličali tudi njega. Videli so in spoznali, da ni, da bi se človek smejal, da je to resna, zelo resna stvar. Slepa vera v tujino, v neznanе dežele je začela polagoma upadati in ljudje so si na vseh straneh začeli praviti:

»Ne bo vse tako na tujem, kakor se je govorilo.«

»Tudi tam ne lete pečeni golobi v usta.«

»Pač res ne.«

In tedaj so se vsi ujemali v sodbi:

»Tudi tam je treba delati. Tudi tam se moraš ubijati.«

»In če človek že mora delati in se mučiti, potem se rajši doma kakor v

Tako so začele padati bajke o tujih pokrajinah, roznate izmišljotine o nesrečnih devetih deželah. Kar je še ostalo, to so dokončno pobili tisti, ki so se vrnili, z lastnimi izkušnjami in s pošastnimi prigodami z ljudmi: o agentih, ki so obrali izseljence za zadnji groš in jih pustili v blatu, o uradih in o podjetjih, ki so jih uporabljali v svoje namene kot dvonogo živino. Delali so za plesnive groše, mrlji po delavnicah vsakovrstnih podjetij, a če so kaj zinili ali ko so oslabeledi, so jih vrgli kot odvišen predmet na ulico, pod gumijaste pendreke policijskih stražnikov, ki so vzdrževali red. Dolnikovi cele dneve niso jedli. V Franciji so bili nekje prisiljeni beračiti. Vojteha Komarja so v Marseju zaprli in ga en teden držali za mrežami.

Ti osebni doživljaji so se zložili v veliko, gnojno rano, ki je segala — kakor se je zdelo — čez ves svet. Ni bilo treba mnogo pojasnjevati tudi Raztočanom ne, da bi razumeli, da se na svetu nekaj godi, da ljudstvo trpi za neko težko, dolgotrajno boleznijo. Videli so to in slišali: čutili so to z vsemi čutili, dojemali kakor čuden, razdražen živec. In k vsemu temu so se družila še pisma, ki so prihajala iz tujine od očetov in bratov. V njih je gorelo iztreznjenje iz varljive opojnosti, prebujenje iz pošastnega sna in hrepenenje po domu. Videti je bilo, kako je vsaka njih misel samo to, kako se vrniti.

Ko je kaplan llečko videl, kaj se godi, in ko je opazil, da se to ne godi samo v Rastokah, ampak v vsem kraju, si je veselo pomel roke. »Prebujajo se,« je pomislil in pozdravljaj prihajajoče, kakor da jih že sto let ni videl. Spočetka si je mislil, da je to samo slučaj, toda ko se je prepričal, da je to splošen pojav, ga je kar gnalo k Hlavaju, prijatelju, s katerim se je prizadeval odvrniti jih svoj čas od bega v tujino. Sedaj mu je hotel odkriti svoje veselje.

»Vračajo se!« je rekel z veselim glasom. »Ne bo tako hudo, kakor se je zdelo spočetka.«

Hlavaj pa, kakor da je to vedel, je skomizgnil z rameni in odvrnil:

»Naši so pač taki. Ne verjamejo, dokler se ne prepričajo na lastne oči, dokler ne čutijo na lastni koži. Pravil sem: Naj gredo! Saj bodo videli. In zdaj imate!«

Hlavaj je prekrizal roke na prsih in v tej stoji spominjal llečka, ki ga je gledal, na mladi, razrasli hrast sredi poljane. Trd je in hladen, mislil bi, skoro brezčuten, toda močan in neupogljiv. Viharji se pode po hostah, jelke hrešče pod njih pritiskom, bobneč padajo smreke, toda hrast, ki se je močno zasidral v poljano, ta veruje. Ve: padlo bo marsikaj; padlo bo od črvadi razžrto, od gobe

izmozgano drevo, toda ne bo padlo zaman. Zgnilo bo, toda s svojim telesom pognojilo zemljo. Padlo bo seme v pognojeno, v boljšo zemljo in zrastel bo močnejši les. Le nič se bati. Le verovati. In Ilečko je čutil tedaj v sebi toliko pomnožene sile, toliko poguma, da mu v glavo ni padlo dvomiti. Veroval je, da Raztoke — vas — ne bodo umrle, da bo vas s svojo plodno in prilagodljivo močjo našla iz vsega izhod, prebila vse ovire.

»Da le ne bi bili gospodarsko tako slabi,« je pripomnil. »Če bi se lahko česa oprijeli, pognali korenine. Na primer Dolnik... Kaj naj ta počne, ko nič nima?«

»Bo že našel kaj,« je odvrnil Hlavaj na to. »Kjer je veselje, kjer je volja in vera, verujte mi, da gre.«

Videč pa, da je v teh besedah preveč optimizma, je pripomnil:

»Najhujše bo sedaj čez zimo. Do spomladi jim bo treba pomagati. Potem se bo že našlo kakšno delo.«

Res. Treba je bilo nekaj storiti, saj mnogi izselniki niso imeli niti kaj jesti. Ilečko je moral stopiti na prižnico in opozoriti ljudi na njih dolžnost. Ilečku se je posrečilo zbuditi zaprta kmečka srca. Godrnjali so sicer, toda vendar se niso hoteli pokazati skopuhe. Čeprav malo, so vendar dali vsaj nekaj, vsaj tistim, ki so bili pomoči najbolj potrebni. Videli so, da tu ne gre za prazne besede, da gre za ljudi, za življenje, za vas, da s tem prav za prav pomagajo sebi. Sam Ilečko se tudi ni igral z besedami, ampak je dajal dober zgled: živel je z vasjo, kakor bi se ga vse to tikalo. Bil je kakor dober meh, ki je v ljudeh razpihoval sočutje in smisel za sožitje. Tako se je zdelo, da so Raztoke na najboljši poti, da se končno znajdejo in zgrabijo svojo usodo, svojo prihodnost z lastnimi rokami.

Jakob Ciglar

Zima

*K nam prišla je zima spet.
Pod njenim želom cvetje gine,
ustvarja v oknih mojstrovine,
posula z zvezdami je svet.*

*Divjad v bel prt ubode dela.
Zdaj vidni nočni so pohodi
požrešne vidre tam ob vodi,
zamrzla ni še struga cela.*

*V gozdu je skrivnosten mir.
Tišino nočno glas preseka,
v zobeh lisice zajec veka,
za njo krvav se vleče tir.*

*Od temnih smrek se ziblje sova,
neroden, tih je njen polet;
v razdrtem skednju čaka spet
obilo mišjega jo lova.*

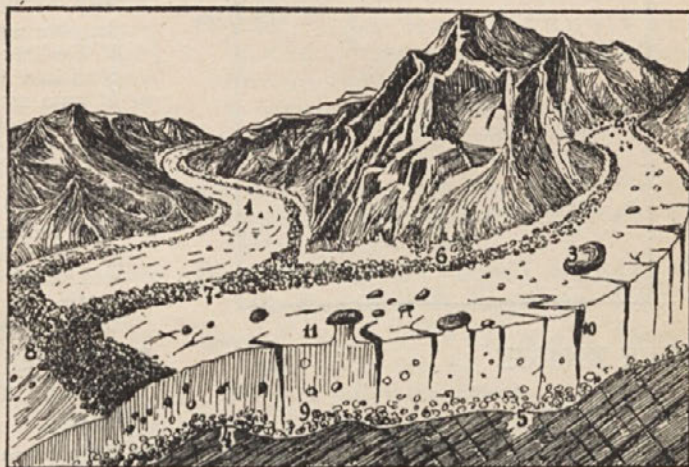
*Pršič zravnal grobov je leho.
Pri rajnih zdaj obiskov ni,
saj sveča v burji ne gori,
ostal le križ jim je v uteho.*

*Kot jurčki kmečki so domovi,
zvedavo zro čez beli mah;
otrok je v mračni sobi strah,
pošastni ožive duhovi...*

Lednik

V Grönlandiji in drugih polarnih krajih sega ločnica večnega snega skoraj do morja, v naši geografski širini pa se moraš povzpeti nad 2800 m, ako hočeš prodreti v območje večnega ledu. Zaradi tega imamo v Srednji Evropi lednike le v Alpah, mnogo znakov pa dokazuje, da so bile nekdanj — v ledeni dobi — pod večnim ledom vse naše večje planine. Čez naša pogorja so si zarezali nekdanji ledniki svojo pot kakor orjaški kamnoseki. Korita njihova so dokaj gladko izstružena, ker so se po njih pomikali ogromni skladi ledu (5), noseči s seboj »talno grobljo« (9).

Stene visokogorskih dolin so strme in oglašene, na njihovem dnu pa pogosto nahajamo ledniške »grbine« (4), ki so se zaradi svojih trših kamenin manj drobile kakor ostala tla ter jih je led le zaokrožil. Na svojem hrbtu je prenašal lednik ogromne skale (3) in jih je odložil kot »zabredence« med docela tujim kamenjem. Prenos takih skal lahko opazujemo še danes na alpskih lednikih. Ker preprečujejo sončnim žarkom dostop k ledu, se kmalu povzpnejo nad površino ledu v obliki

orjaških gob s kamenim klobukom in ledenim kocenom (ledeniška »miza«, 11). S preperelih sten, ki jih obdelujeta razen vlage mráz in toplota, pada kršje in se zbira na robu ledene reke kot »obrobna morena« (6). Ko se združita lednika iz dveh dolin (1, 2), nastaja »srednja groblja« (7). Ob koncu, kjer se lednik tali, ker je prišel pod ločnico večnega snega — v Alpah med 1800 m do 2500 m nadmorske višine, se zbira kršje iz obrobne in srednje morene v mejno ali »končno grobljo« (8). Ker se lednik stalno, pač pa neenakomerno, pomika navzdol, nastajajo ledniške »razpoke« (10), ki so včasih jako globoke in široke. Gibanje alpskega ledu pa je v primeri z ledom Grönlandske neznatno.

Ivan Krampač

Življenje

Po temnih cestah blodimo
utrujeni, pobiti k tlom,
življenja breme nosimo
in iščemo svoj dom.

Ko srečamo drug drugega na poti,
bodimo bratje med seboj
in skupno zarjam hitimo nasproti,
da prej in laže najdemo pokoj!

Književni obzornik

NOVA IZDAJA

Ksaver Meško

Pri Hrastovih

Drama

NOVE KNJIGE

VERSKE

Bevey Crawler Mateo: Sveta ura v čast Kristusu Kralju. Groblje. Karmelski samostan 1939; str. 32.

Blagovest. Življenje našega Gospoda Jezusa Kristusa, opisano z besedami svetih evangelijev. I. del. Gorizia. Sodalizio S. Ermacora 1939; str. 69.

Bren Hugo: Friderik Baraga v žaru svoje svetosti. Ljubljana. Antonianum 1940; str. 36.

Egidij dr.: Sejavec, 11. zvezek. Gorizia. Dr. Andrej Pavlica 1939; str. 1425—1647.

Prilike iz evangelijev, bogoljubni zgledi, premissljevanja.

Fajdiga dr. V.: Otroci božji. Ljubljana. Škofijsko vodstvo Marijinih družb 1940; str. 128.

Gregorc: Per Mariam ad Jesum. Gorizia 1939.

Jaklič Franc: Jezus dobri pastir. Baragove molitve. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 252.

Baragove molitve so čisto preproste in ravno radi tega človekove misli prevzamejo in usmerijo k Bogu. Tiskan je ta molitvenik z velikimi črkami.

Kalan Jan, Ev.: Bog med nami. Obiskovanje in premišljevanje v presvetem Zakramentu pričujočega Boga. II. natis. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 408.

Iz viharnega življenja se spet in spet vračati k Središču miru, poklekniti pred tabernakljem in v tišini pozdraviti Boga, to je milost, ki nam razsvetli življenje.

Povsod Boga po Mariji. Uvod v deklški apostolat. Priredila Betnava. Katehistinje 1939; str. 72.

Vse življenje prepajati z mislijo na Boga, venomer čutiti, da so Njegove dobre roke nad teboj — to je apostolat. Da bomo vsi bratje in sestre, vsi otroci enega Očeta, Očeta ljubezni.

Življenje svetnikov. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 401 do 492.

Prijetno in vzpodbudno je opisano življenje svetnikov, ki jih srečamo od 18. do 30. septembra.

FILOZOFSKE

Lort J.: Česa iščete v zvezdah? Ljubljana. Žena in dom 1940; str. 80.

Pitkin W. B.: Življenje se prične. Ljubljana. Žena in dom 1940.

Trstenjak dr. Anton: Ein neuer Weg zu Seinsphilosophie. Freiburg. Ponatis iz Divus Thomas 1939; str. 327—360.

Ušeničnik dr. Aleš: Zbrani spisi I. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939.

ZGODOVINSKE

Blaznik dr.: Naselitev Slovencev. Škofja Loka. Muzejsko društvo 1939.

Novak Matija: Napoleon. Gorizia. Sodalizio S. Ermacora 1939; str. 71.

Pivec dr. Melita-Stelè: Kazalo k zgodovinskim publikacijam Muzejskega društva v Sloveniji 1891—1939. Ljubljana. Muzejsko društvo 1939.

Poljska. Napisali Debeljak, Molè, Stelè. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 68.

Sovrè Anton: Mohorjeva občna zgodovina, drugi zvezek. Stari Grki. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 568.

Mnogo premalo smo razgledani v antičnem svetu, v življenju, iz katerega je zrasla naša kultura. Prijetno kramljaje nas povede pisec v davno minuli čas in nam ga prikaže od vseh strani. In tedaj se zavemo, kako malo je prav za prav ustvaril človeški duh od tedaj novega...

UMETNOSTNE

Borko Jože: Osvobojeno gledališče. Ljubljana. Založba Oder 1939; str. 80 in 6 slik.

Razprava o modernem gledališču, ki je zavrglo vso scenično navlaklo in ki skuša s poudarkom bistvenega v igri to čim bolj približati gledalcu. Resnica je, da se je trdo izklesani in v formo zaverovani svet drame preživel in viharno čustvujoče, pol sanjsko, pol resnično življenje zahteva nov izraz in novo podajanje.

Budal Andrej: 18 velikih. Gorizia. Unione editoriale Goriziana 1939; str. 152.

LEPOSLOVNE

Poezija

Glomar dr. Jože: Žalostne. Ljubljana. Akademsko založba 1939.

Že tretja miniatura knjižica v kratkem času — epske narodne pesmi, v katerih je skrito veliko bogastvo narodne oblikovne sile.

Slowacki J.-Debeljak Tine: Oče okuženih. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 46.

Pesnitev o bolečini človeka, ki se mora trgati od vsega sveta in se sam zastrmi v zvezdno pušavsko noč. Oprema Bare Remčeve se prilaga mračnemu razpoloženju.

Vodušek Božo: Odčarani svet. Ljubljana. Modra ptica 1939; str. 76.

V dveh letih je izdala ta založba dvoje pesniških zbirk — Gradnikovo in Voduskovo. In kakšna velikanska razlika: prva umirjena, do zadnjega dognana, pisem misli in pesem

besed, a druga kakor podoba današnjega razrvanega časa, ki je v njem že davno ugasnil plamen srca in drug v drugega strmimo samo s posmehujočimi se, mrtvaškimi očmi. Resnično, za zastorom lepote ni ničesar, zaman grabi pisec po oni temi, ne more si ustvariti iz nje pesniškega sveta. Ena — dve pesmi sta, ki sta resnično lepi, drugod pa so raztreseni le majhni utrinki.

Pripoved

Albrecht Ivan: Nebo gori. Ljubljana. Vodnikova družba 1939; str. 111. Prijetna kmečka zgodba in nič več.

Balažič Matija: Na križpotji življenja. Pripoved. Dolnja Lendava. Novine 1939; str. 136.

V prekmurskem narečju so opisani običaji in življenje panonskih Slovencev. Jezikovno je delo na vsak način zanimivo.

Bevk France: Huda ura. Gorizia. Sodalizio S. Ermacora 1939; str. 120. Ponatis prejšnje izdaje.

Bevk France: Stražni ognji. Gorizia. Sodalizio S. Ermacora 1939.

Bevk France: Pleši mož. Gorizia. Sigma 1939; str. 54. Zanimiva mladinska povest.

Bevk France: Pravica do življenja. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 167. Slovenske večernice 92. zvezek.

Zgodovinska povest iz časov, ko so naši predniki še robotali grofom. Jernej Mavrič je predstavnik vsega našega rodu, ki hoče živeti na svojem, a mu drugi tega ne priznajo in mu jemljejo zemljo.

Bordeaux: Strah pred življenjem. Prevedel Anžič. Celje. Družba sv. Mohorja 1939.

Cronin J.: Zvezde gledajo z neba. Prevedel Peter Donat. Ljubljana. Založba Hram 1939.

Roman iz rudarskega življenja: borba sina lastnika rudnika, da popravi krivice, ki jih je storil oče delavcem, a pri tem najde nezamevanje in odpor, dokler končno ne postane sam rudar.

Čapek Karel: Hordubal. Prevedel F. Bevk. Gorizia. Unione editoriale Goriziana 1939; str. 186.

Psihološko poglobljen roman z mogočnim osrednjim konfliktom, preprost in dosleden v svoji epiki. Hordubal se vrne iz Amerike, najde ženo s hlapcem; po dolgi borbi hlapca odslovi, a ta se vrne in ga ubije. Žena in

Reimmichl

Ukradena nevesta

Povest je imela v »Slov. gospodarju« obilo hvaležnih bralcev

hlapec sta obsojena. Roman je lahko zgled enotnega dela — kar našim delom mnogokrat manjka.

Detela dr. Fran: Zbrani spisi IV. Uredil Jakob Šolar. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 328. Šesta knjiga slovsstvene knjižnice. Detelovo najboljšo delo Trojka.

Feigel Damir: Supervitalin. Gorizia. Unione editoriale Goriziana 1939; str. 160.

Feiglov humor je neizčrpen in prijetno zazveni sredi našega togega časa.

Ganghofer Ludovik: Vaški apostol. Prevedel Blaž Poznič. Ljubljana. Šentjakobska knjižnica 1939.

Karlin-Golobova Josipina: Dora. Maribor. Samozaložba 1939. Kritika je delo odklonila.

Kersnik Janko: Testament. Gorizia. Sodalizio S. Ermacora 1939; str. 80.

Mlakar Janko: Izbrani planinski spisi III. Ljubljana. Slovensko planinsko društvo 1939; str. 288 in 16 slik.

Naš znani planinski pripovedovalec nas zopet poveže med skale in ledenike. Njegovo vedro pripovedovanje se kmalu vsakomur priljubi. Lepe slike spremljajo tekst.

Novy Karel: Samotni Křešin. Prevedel Janko Leika. Ljubljana. Modra ptica 1939; str. 314.

Novy se je v tem romanu preko naturalizma dokopal do mnogo resničnejše življenjske podobe. Křešinski ljudje, kamenarji in operkarji, so močno ljudje, ki se sredi strasti, pekočega obupa in vdanosti prebijajo skoz življenje, se drug za drugim utrinjajo, zatonevajo in njihova bivališča zaraste gozd. Roman je zelo razburkan, a iz globine že zazvenijo strune resničnega umetnika.

Prenner Ljuba: Neznani storilec. Ljubljana. Vodnikova družba 1939; str. 142.

Vaško življenje pod detektivsko masko — nič kaj posrečen poizkus.

Slomšek Anton Martin: Knjiga njegovih misli in življenja. Uredil Tine Debeljak. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 96 in 7 risb.

Vse premalo smo si svesti Slomškove mogočne osebnosti. On je simbol štajerskega človeka, po zemlji dehtečega, otroško radujočega se nad življenjem, vincem in veseljem, obenem pa v globini razglablajočega in resnično vernega.

Drama

Ciciban nastopa. Anica Černejeva in Josip Ribičič. Ljubljana. Cicibanova knjižnica 5. zvezek 1939.

Mladinske

Delo in zabava. Slikanica. Ljubljana. Schwentner 1939; 7 slik s tekstom.

Grčar Jakob: Ruske pravljice. Ilustriral K. P. Barski. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 210.

Jezernik Marija: Vesele uganke. Ljubljana. Slomškova družba 1939. Vrtčeva knjižnica III; str. 64.

Karaličev Angel: Pri ognjišču. Zbirka bolgarskih narodnih pravljic in pripovedk. Prevedel Alojz Bolhar. Z originalnimi slikami opremila bolgarska umetnika Neva in Nikola Turusova. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 120.

V pravljicah je toliko poezije kakor morda nikjer drugje. Tudi v teh bolgarskih narodnih je vsa lepota ohranjena. Človek mora marsikdaj občudovati globoko življenjsko modrost, ki je skrita v prilikah. Ljubezen in dobrota in pravičnost, ti prevevajo vso zbirko. Preko ptičkov in žužkov, človeka in duhov prispe pripoved naposled do poslednje

lepote; dobrega Duha, ki daje pomlad in rast, dež, travo, listje in cvetje, vse spreminjenje sveta.

Kunčič Mirko: Tinček in Tonček. Čudovite dogodivščine dveh ameriških dečkov. Prosto prirejeno po ameriskem izvirniku. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 366.

To je pisana zgodba, še vse kaj drugega kakor Tarzan in slične štorije. Tinček in Tonček, dva junaka, v spremstvu kuže Mukija prebrodita pol sveta. Afrika ju skrivnostno vabi, ljudožrci jima pripravijo sprejem, njuno življenje visi na nitki, a gorila, njuna mogočna zaščitnica, ju vedno reši. Pridobita si še slona, se prebijeta skozi strašne dogodivščine na lovu v podzemlju, s kapitanom Mrharjem in mornarjem Kokijem obredeta vso črno celino. A vseh zgodb je naposled konec in tudi naši junaki se srečno in zadovoljno vrnejo domov.

Milčinski Fran: Trdoglav in Marjetica. Pravljica po motivih slovenske narodne pesmi. Ilustrirala in opremila ing. arh. Marija Grafenauer. Ljubljana. Nova založba 1939; str. 20. Povodni mož ugrabi kraljično, jo zapre v grad brez oken in vrat; od tam jo reši španski kraljevič in jo poroči. Znani motiv je prepleten z mnogimi podrobnostmi, ki dajejo zgodbi lesk. Ilustracije so zelo posrečene in polne poezije.

MLADE ROKE NA DELO HITE. Slikanica. Ljubljana. Schwentner 1939; 7 slik s tekstom.

Rotman G. T.: Poredni Bobi. Gorizia. Sodalizio S. Ermacora 1939; str. 108.

Ponatis dobro znane, priljubljene zgodbe s slikami.

Strniša Gustav: Uganke. Ljubljana. Sidro 1939; str. 48.

Nad sto ugank v verzih, ki jih je ilustriral Polde Petani.

Tolstoj Aleksej: Zlati ključek ali Buratinove dogodivščine. Iz ruščine prevedel Edvard Kokolj. Ljubljana. Modra ptica 1939; str. 120.

Buratin je lesen človeček, ki ga neugnanost žene po svetu; pade v roke razbojnikom, se spre z doktorjem lutkovnih ved Karabasom Barabasom; ker pa mu pomagajo vse dobrosrčne živali, vse nevarnosti premagaja. Zgodba je mična, razgrinja nam pisanost življenja; da, lahkomišelní junak Buratino se nam včasih kar zasmili. In na koncu kar privoščimo

hudemu doktorju, da pred svojim praznim gledališčem obsedi v luži, ko na drugi strani ceste gledališče dobrih bitij slavi prvo zmago.

Zupanc Lojze: Dedek, povej. Belokrajinske pripovedke. S slikami opremil Maksim Gaspari. Ljubljana. Tiskovna zadruga 1939; str. 46.

Drobna zbirka, ki jo odlikuje čudovit jezik, nam pripoveduje o skopuškem mlinarju, o vetru, ki se je maščeval, o pretentanem velikanu, o vragovi maščevalnosti, o prebrisanih bratih, o strahu in o čudežnem zvončku.

ZEMLJEPISNA

Tiller dr. Viktor: Dekanija Videm v brežiškem okraju. Videm. Samozaložba 1939; str. 34.

PRIRODOPISNE

Erjavec Fran: Zbrano delo IV. Uredil Anton Slodnjak. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 456.

Trnovec J.: Žarki in življenje. Gorizia. Unione editoriale Goriziana 1939; str. 104.

Zbornik prirodoslovnega društva I. Ljubljana 1939; str. 94.

ZAKONI IN UREDBE

Bohinjec dr. J.: Zavarovanje delavcev in nameščencev. Ljubljana. Samozaložba 1939; str. 8.

Pohar Robert: Predpisi o občinskih hranilnicah. Ljubljana. Merkur 1939; str. 110. Zakoni in uredbe 62. zv.

Uredba o invalidih in ostalih vojnih žrtvah. Ljubljana. Oblastni odbor združenja vojnih invalidov 1939; str. 63.

Vavpotič dr. Lado: Življenje in zapisana pravica. Ljubljana. Žena in dom 1940; str. 96.

V poljudni obliki obravnava glavne zakonitosti današnjega družabnega življenja.

Vidovič Stanko: Zakonite pravice vpoklicanih vojaških obveznikov. Maribor. Samozaložba 1939.

Viničarski red. Ljubljana. Delavska zbornica 1939; str. 16.

ZDRAVNIŠKE

- Hafner dr. Janko:** O boleznih ušesa, nosa in grla. Ljubljana. Vodnikova družba 1939; str. 72.
- Justin dr.:** Higijena žene. Ljubljana 1939.
- Pintar dr. Ivan:** Mediko-kirurški učni zavod v Ljubljani, njegov nastanek, razmah in konec. Habilitacijska disertacija. Ljubljana 1939; str. 96.

SOCIOLOSKE

- Ahčin dr. Ivan:** Komunizem, največje zlo sedanjega časa. Ljubljana. Zveza fantovskih odsekov 1939; str. 155.
- Bojc Etbin:** Naša narodna vzgoja in obramba. Ob 20letnici življenja v narodni državi. Ljubljana. Samozaložba 1939; str. 32.
- Pergar dr. France:** Zavarovanje živine. Ljubljana. Kmetijska zbornica 1939; str. 18.
- Splošni pregled dravske banovine.** Zbral statistični urad v Zagrebu. Ljubljana. Banovinska založba 1939; str. 256 in dva zemljevida.

GOSPODINJSKE

- Kuret Vladimir:** Obnova in oskrba vinogradov. Ljubljana. Kmetijska zbornica 1939; str. 56. Poučni spisi Kmetijske zbornice 1.
- Podgornik A.:** Za pridne roke IX. Ljubljana. Žena in dom 1940; str. 40 in 5 krojnih pol.
- Turk H.:** O zdravju in boleznih domačih živali. Ljubljana. Samozaložba 1939; str. 114.

SOLSKE

- Adlešič, Sajovic:** Fizika za sedmi in osmi razred sred. šol. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna 1939; str. 416.
- Flerè Pavel:** Peta čitanka. Ljubljana. Učiteljska knjigarna 1939; str. 360.
- Isačenko dr. A.:** Ne bojmo se ruščine. Ljubljana. Modra ptica 1939; str. 220.

Ledinek Miloš: Moj razred, II. del. Maribor. Pedagoški tisk 1939; zv. 3 in 4, str. 65—160.

Vouk Ivan: Razlaga in navodila k Novakovi slovenski stenografiji. Ljubljana 1939; str. 56.

RAZNE

- Koledar Mohorjeve družbe za 1940.** Gorizia. Sodalizio S. Ermacora 1939.
- Koledar Družbe sv. Mohorja.** Celje. Družba sv. Mohorja 1939.
- Koledar Ave Maria, Koledar Vodnikove družbe in Pratika Sigme.**
- Smrdu Jože:** Krašenje cerkva. Celje. Družba sv. Mohorja 1939; str. 184.
- 1919—39.** Seznam Goriške Mohorjeve družbe.

Otto Michael-Ksaver Meško: Pohujšanje. Roman. (Pripravljala Tiskarna sv. Cirila v Mariboru.)

Ko je izšel ta roman pred nekaj leti v nemškem izvirniku, je dejala katoliška kritika, da je to eden najmočnejših katoliških romanov. — Njegova vrednost je umetniška. V krepkem, zdravem realističnem slogu je ustvaril pisatelj mogočno podobo greha, pokore in očiščenja. Zapletek in psihološko v vseh podrobnostih zgrajeni razpletek je prav mojstrsko delo. — Njegova vrednost je katoliška. Prav malo je romanov v zadnjem desetletju, ki bi mogli reči zanje, kar lahko rečemo za ta roman: da je zrastel iz katoliške miselnosti. Podoba te hribovske fare in »pohujšanja«, ki jo tako usodno vznemiri, podoba tega hribovskega župnika, nad vsemi pa podoba trpeče Magdalene — nepozabne so in v spomin se vtisnejo tako živo, ko da vsega tega nismo brali, ampak smo bili vsemu temu priče. — V prevodu Ksaverja Meška bo štetil ta roman med najboljše, kar smo jih Slovenci dobili zadnje desetletje iz tujih slovstev. Ker je v njem še okolje čisto domače, bo našel tudi med ljudstvom obilo hvaležnih bralcev. V celoti bo izšel roman v knjigi, ki jo bo izdala Tiskarna sv. Cirila. Bralce »Našega doma«, ki so v doslej objavljeni dobri polovici romana lahko spoznali njegovo vrednost, še posebej opozarjamo na to knjižno izdajo celotnega romana.

Uganke

(Urejuje France Modrinjak)

POSETNIČI (Kan, Maribor)

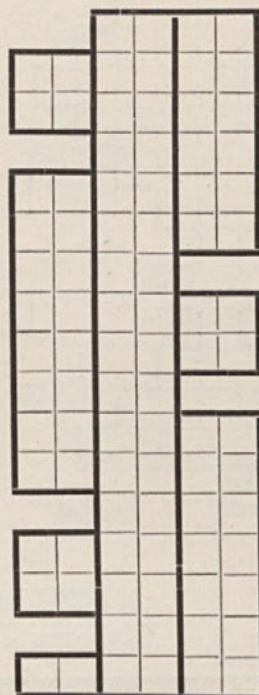
Dr. Iv. Pipan
t = s Korint

Stane J. Penič
Loka

ČRKOVNICA (Kan, Maribor)

Gob — viž — svi — lse —
evo — pen — sdo — ert —
hoh — eši — ene.

ČRKOVNICA (R.)

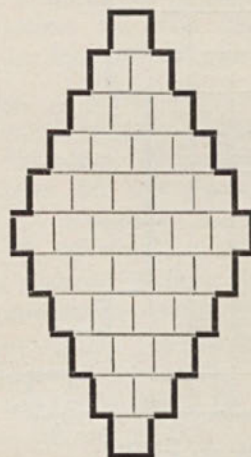

Življenjska potrebščina,
glavni greh,
slika,
del klasa,
reka v Evropi,
krasota,
junak povesti: Od pluga do krone,
prebivalci Reke,
zviijača,
del krave,
orožnik,
ptica roparica,
konec,
hrabri vojaki,
kmečko orodje,
češka reka,
prebivalci Like.

KONJIČEK (Sodja Franc)

i e e o a r o r u o
č l n g n s r e d c
n k n č t b n a d e
e e a a j n a a e o
o r b d o s t d s b
t a m r e e l v z o
o a s g U u a s i i

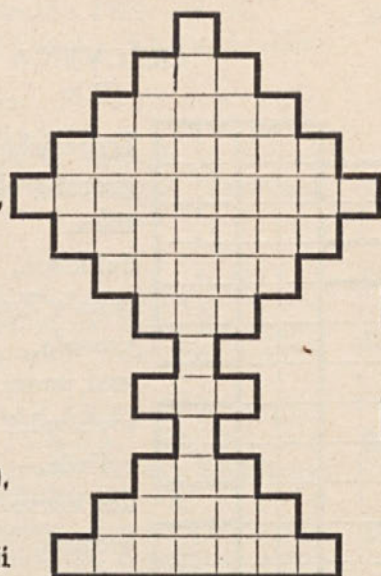
ČAROBEN LIK (R.)

Soglasnik,
skalnat pomol,
posteljina,
pristanišče (tujka),
pravoslavni duhovnik,
glavna vrata (tujka),
duri (tujka),
krdelo,
zločin,
italijanska reka,
samoglasnik.

MONŠTRANCA
(Kukovec Jakob)

Soglasnik,
dolžinska mera,
kraj trpljenja,
sadno drevo,
polotok v Grčiji,
dodan,
moško ime,
kačji ugriz,
soglasnik,
bodica,
samoglasnik,
že (stara oblika),
drevo,
mesto v Slavoniji

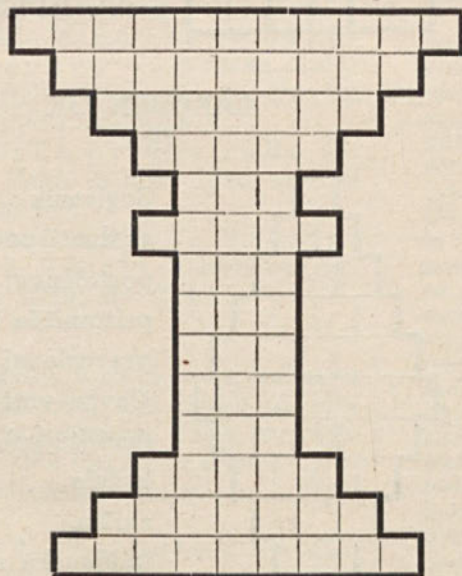

Kaj bereš po sredi?

ČRKOVNICA
(Cuderman Nace)

a a	a	a a	Zdravilo,
a a	a	a a	svetopisemska oseba,
a	a	a	glas,
a	a	a	žensko ime,
a a	b c c		geometrični lik,
d d	d e e		šolska potrebščina,
e	e f		žensko ime,
g i	i j k		nakit,
k k k	k	k k k	?
k k	m m n		turško sv. pismo,
n n	n n o		svetovno zlo,
o o o	o	r r r	?
r r	r r r		žival,
r s	t u u		reka v Sloveniji,
v	z z		del glave.
	?		

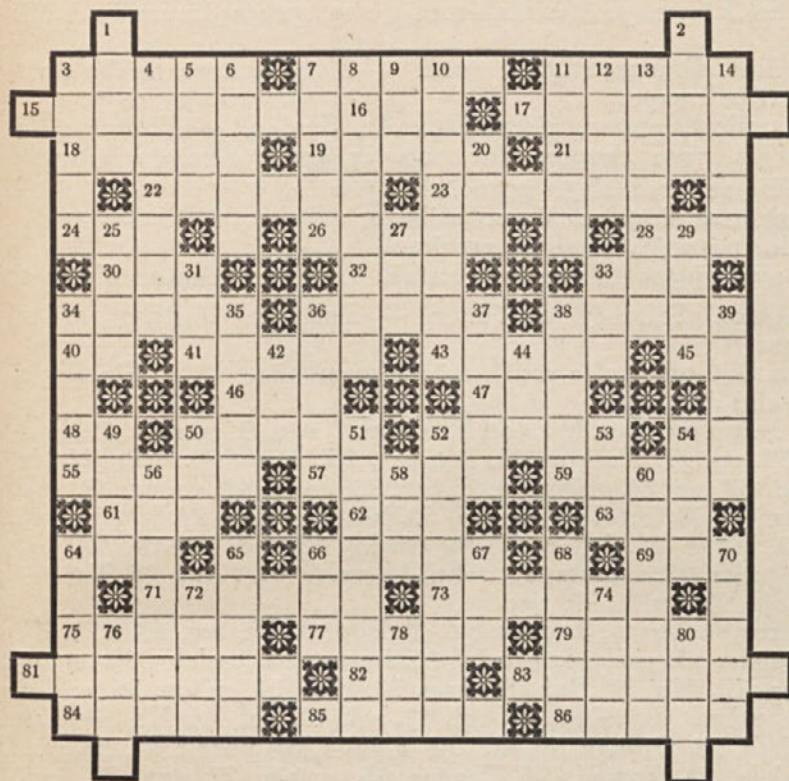
KELIH
(Kukovec Jakob)

Kaj bereš po sredi?

Slovenski pisatelj,
rimski cesar,
moško ime,
duhovna sorodnica,
orožje,
divja žival,
žuželka,
del glave,
morska žival,
glas,
pesem,
del Jugoslavije,
grška boginja,
praznik.

KRIŽANKA
(France, Središče)

Besede pomenijo: Vodoravno: 3. začimba, 7. poseben davek (tujka), 11. obmorska naprava, 15. del stavka, 16. prometno sredstvo, 17. bogataš, 18. majhen tat, 19. drevo, 21. grški modrijan, 22. nasprotno od členovit, 23. kos lesa, 24. moderno orožje, 26. ponavljalni števnik, 28. tuje žensko ime, 30. tek, 32. del ladje, 33. začimba, 34. narodno predstavništvo, 36. plava po vodi, 38. obrtnik, 40. ploskovna mera, 41. stran neba, 43. moško ime, 45. nikalnica, 46. svetopisemska oseba, 47. prebivalec

evropske države, 48. medmet, 50. ameriški denar, 52. obrtnik, 54. veznik, 55. glavni greh, 57. cerkveno petje (tujka), 59. nalezljiva bolezen, 61. hlačovina, 62. del sobe, 63. del, 64. dragocena tekočina, 66. svetopisemska oseba, 69. števnik, 71. mesto na Poljskem, 73. božja pomoč, 75. poganški bog, 77. študent, 79. mlinarska naprava, 81. močna električna luč, 82. del telesa, 83. lekarna (tujka), 84. poseben zdravnik, 85. nagnjenje, 86. žensko ime.

Navpično: 1. nočna ptica, 2. geslo (tujka), 3. tekoča voda, 4. domača žival, 5. angleški minister, 6. deležnik glagola rečem, 8. lekarnar (tujka), 9. kopanje, 10. korak, 11. hlapec, 12. del njive, 13. ruski zunanji minister, 14. žensko ime, 19. čutilo, 20. močvirna rastlina, 25. del gledališke dvorane, 27. nasprotno od mehek, 29. navdušenje (tujka), 31. abesinski naslov, 33. član družine, 34. lepo opremljena sprejemnica (tujka), 35. planinska rastlina, 36. reklamno sredstvo, 37. nebeški poslanec, 38. soba za pisarno (tujka), 39. star denar, 42. domača žival, 44. žlahtna rastlina, 49. svetopisemska oseba, 50. nima telesa, 51. rokodelec, 52. profesor računstva, 53. pregovor, 54. lovska priprava, 56. telovadni izraz, 58. podzemeljski hodnik, 60. strnjenost, 64. vodja ladje, 65. kovina, 66. vinska posoda, 67. geometrični izraz, 68. poročena žena, 70. jed, 72. pesniški izraz, 74. del kozolca, 76. žganje, 78. stran neba, 80. del noge.

REŠITEV UGANK

Knjige: Odbiraj prve črke naslovov knjig, in sicer v spodnji vrsti od spredaj, v gornji vrsti od zadaj, dobiš: Čitajte in naročajte Naš dom!

Rešilci: Odbiraj črke iz imen po številkah menjaje od spredaj in zadaj, dobiš: Pozdrav ugankarjem!

Številnica: Ključ: Blaž, Dnjepr, stigma, zvok. — Živa vera se ne boji niti oblastnikov; trpi do krvi in zmage.

Črkovnica: Porusi, milost, zastor, morala, gomila, Jordan. — Pisalni stroj.

Črkovnica: Odbiraj iz prve skupine črk eno, iz druge dve črki, dobiš:

Kdor se pred slugo prevečkrat poniža,
kmalu se sluga mu drzno približa;
kdor pa objestno slugo prezira,
v srcu njegovem zvestobo zatira.

Anton Medved.

Demant: Č, sin, Anton, Salamon, misijonar, — Bolgarija, Varšava, sodar, top, m. — Čitaj Naš dom!

Konjiček: Le boj za cilje plemenite rodi značaje kremenite. Dr. Brejc.

Posetnica: Brezposelni delavec.

Križanka: V o d o r a v n o : 2. rod, 4. torek, 6. rep, 7. sad, 9. marela, 11. Ksaver, 14. si, 15. ornat, 17. ep, 19. Krakov, 22. Agneza, 25. meso, 26. vrat, 27. dr, 28. eta, 29. rek, 31. dro, 32. ar, 34. rajon, 36. dacar, 38. Split, 41. ranar, 42. zob, 43. pek, 45. roman, 47. mak, 48. kotel, 49. dobro, 50. bič, 51. jelka, 54. las, 56. kal, 57. sokol, 60. volna, 62. repar, 64. boter, 65. te, 66. loj, 69. led, 70. ako, 72. os, 73. plot, 75. vdor, 76. Agatka, 78. samota, 80. roka, 81. vzlet, 84. Avar, 85. Naročaj Naš dom!, 88. nad, 89. oje, 90. renta, 92. rja.

N a v p i č n o : 1. kor, 2. ropar, 3. deska, 4. Telovo, 5. Kastav, 6. re, 8. da, 9. mir, 10. roket, 12. vinar, 13. rez, 14. skorja, 16. norec, 18. padalo, 20. amen, 21. osa, 23. grd, 24. etos, 27. dan, 29. Rab, 30. kap, 33. Rim, 34. rakev, 35. orkan, 36. dolar, 37. redar, 39. proso, 40. tabor, 41. raj, 42. zel, 44. kol, 46. Nil, 52. Lot, 53. klepar, 55. sel, 56. kad, 58. Otokar, 59. kes, 61. alpaka, 63. pecelj, 64. Borovo, 67. oltar, 68. jok, 70. Ada, 71. komad, 74. Tavčar, 75. vstaja, 77. gon, 79. tam, 82. Zader, 83. enota, 86. on, 87. še, 91. njo.

REŠILCI UGANK

Glavno nagradno uganko so prav rešili: Čakš Jožef, Novak Jožef, Mihelič Marko, Kat. prosvetno društvo Dol pri Hrastniku (Pavlinič Avgust), Kandolf Alojz, Sodja Franc, Prosvetno društvo Stična (Rebolj Franc), Jug Franjo, Štabuc Franjo.

Križanko so prav rešili: Čakš Jožef, Novak Jožef, Kat. prosvetno društvo Dol pri Hrastniku (Pavlinič Avgust), Kandolf Alojz, Sodja Franc, Prosvetno društvo (Rebolj Franc), Krof Jernej, Jug Franjo, Blumer Marijanka, Štabuc Franjo.

Ostale uganke so prav rešili (številka v oklepaju pove število rešenih ugank): Čakš Jožef (5), Novak Jožef (5), Mihelič Marko (5), Kat. prosvetno društvo Dol pri Hrastniku (Pavlinič Avgust — 7), Kandolf Alojz (7), Sodja Franc (3), Prosvetno društvo Stična (Rebolj Franc — 7), Krof Jernej (1), Jug Franjo (6), Blumer Marijanka (5), Štabuc Franjo (5).

IZZREBANI SO BILI

Za glavno nagrado: Čakš Jožef, osmošolec, Maribor, klasična gimnazija.

Za križanko: Štabuc Franjo, dijak, Bratonečice 5, Sv. Tomaž pri Ormožu.

Za ostale: Kandolf Alojz, bogoslovec, Maribor, Glavni trg 7 in Jug Franjo, Beograd.

UGANKAR KRAMLJA

Naš glavni nagrajenc je fant od fare: Čakš Jožef. Študent naj bo, sta oče in mati djala. In že jo je primahal na poti veselega študenta do zadnjega klina gimnazijske lestvice. Ker še njegove slike do danes žal nisem dobil, vam je ne morem pokazati. Upam pa, da se bo to še lahko o priliki zgodilo. Do takrat pa rešujte še to uganko: Kakšen je Čakš Jožef tudi po sliki?! Po nagrado si naj pride sam v upravo lista. — Jug Franjo naj pošlje upravi točen naslov, ker drugače nagrade ne dobi. — Novak Jožef: Saj so fantje, za katere skrbiš, tudi menda velike uganke; ali ne bi katere spravil na papir in na ogled poslal? — Kandolf Alojz: Po nagrado pridi osebno v upravo. — Blumer Marijana: Veš kaj! Naš ugankarski parlament se je skoraj posušil. Le malo nas je zvestih ostalo ugankarskemu poslanstvu. Kaj, če bi ga radi tega razpustil, ministre pa postavil na razpoloženje?! Saj si od nežnega spola ti sploh edina tukaj zvesta ostala. Pa še ti se kujaš, ko praviš, da je bil »termin« za reševanje kratek, a da še imaš časa manj. Kaj si samo potice pekla in klobasice delala za praznike?

Bog živil

REŠITEV UGANK

Posetnici: Sodni pripravnik, postajenačelnik.

Črkovnica: Zrak, lenoba, podoba, zrno, Donava, lepota, Vega, Rečani, nakana, vime, žandar, krokar, amen, junaki, lopata, Laba, Ličani. — Zrno do zrna pogača, kamen do kamna palača!

Skrit izrek: Bog živi vse Slovence pod streho hiše ene.

Konjiček: Ustavi se ura,
nikamor ne gre;
odbila bo ura,
odbilo srce;
ostane stečeno
do zadnjega dne.

Čaroben lik: R, rt, prt, port, prota, portal, porta, trop, rop, Po, o.

Monštranca: D, ped, pekel, jablana, Kalkidike, prištet, Jakob, pik, k, trn, o, uže, breza, Djakovo. — Dekliški krožek.

Črkovnica: Kafra, Marta, bas, Ana, kocka, kreda, Ema, krona, urednik, koran, kriza, ugankar, zajec, Drava, oko. — France Modrinjak, urednik-ugankar.

Kelih: Anton Funtek, Vespazian, Bernard, botra, nož, bivol, osa, oko, kit, pok, oda, Bosna, Demetra, Velika noč. — Fantovski odsek.

Križanka: Vodoravno: 3. poper, 7. taksa, 11. pomol, 15. povedek, 16. pot, 17. moготec, 18. tatek, 19. topol, 21. Solon, 22. enovit, 23. poleno, 24. kol, 26. petič, 28. Tea, 30. dir, 32. krn, 33. sol, 34. senat, 36. ladja, 38. livar, 40. ar, 41. sever, 43. Anton, 45. ne, 46. Lot, 47. Grk, 48. oj, 50. dolar, 52. mesar, 54. pa, 55. napuh, 57. koral, 59. legar, 61. irh, 62. kot, 63. kos, 64. kri, 66. Savel, 69. sto, 71. Krakov, 73. milost, 75. malik, 77. dijak, 79. stopa, 81. žaromet, 82. čut, 83. apoteka, 84. ranar, 85. nagib, 86. Agata.

Navpično: 1. sova, 2. moto, 3. potok, 4. petelin, 5. Eden, 6. rekoč, 8. apotekar, 9. kop, 10. stopinja, 11. posel, 12. ogon, 13. Molotov, 14. Lenka, 19. tip, 20. loč, 25. oder, 27. trd, 29. elan, 31. ras, 33. sin, 34. salon, 35. teloh, 36. letak, 37. angel, 38. lokal, 39. repar, 42. vol, 44. trs, 49. Jair, 50. duh, 51. rokavičar, 52. matematik, 53. rek, 54. past, 56. priklon, 58. rov, 60. gostota, 64. krmar, 65. baker, 66. sod, 67. lik, 68. gospa, 70. omaka, 72. rima, 74. stog, 76. arak, 78. jug, 80. peta.

